

Korešpondencia slovenských osobností – koniec projektu i začiatok ďalšieho výskumu¹

Eva AUGUSTÍNOVÁ

Abstrakt

Interdisciplinárny projekt v odboroch historické vedy a knižnično-informačné vedy „Intelektuálne dedičstvo a vedecká komunikácia 1500 – 1800 so slovenskými vzťahmi ako súčasť európskej histórie a identity“ podporený Agentúrou pre vedu a výskum priniesol do prostredia výskumu vo vyššie uvedených oblastiach nové spôsoby pohľadu na písomné kultúrne dedičstvo Slovenska a Slovákov a umožňuje široko distribuovať výsledky a vklad nášho špecifického intelektuálneho dedičstva.

Kľúčové slová: vedecká komunikácia, intelektuálne dedičstvo, vedecká korešpondencia

Abstract

Interdisciplinary project „Intellectual heritage and scientific communication 1500 - 1800 with Slovak relations as part of European history and identity“ solved in the field of historical science and library and information science, was supported by the Agency for Science and Research. The project brought new ways of looking at Slovakia's written cultural heritage and Slovaks, and enables the wide distribution of the results and contribution of Slovak specific intellectual heritage to European cultural heritage.

Key words: scientific communication, intellectual heritage, scientific correspondence

Úvod

Počas štyroch rokov kreovania výskumu sa podarilo pripraviť niekoľko významných výstupov, ktoré predstavujú významných predstaviteľov slovenskej vedy, kultúry, umenia, kultúry, vzdelávania i spoločnosti vôbec, prostredníctvom ich myšlienok vložených do veľmi osobnej formy výpovede, a to korešpondencie

¹ Tento článok vznikol s podporou projektu APVV 15-0554 Intelektuálne dedičstvo a vedecká komunikácia 1500-1800 so slovenskými vzťahmi ako súčasť európskej histórie a identity.

Základné etapy projektu, ktorými boli najmä analýza stavu poznania a indikatívny prieskum zdrojov k problematike, heuristika, spracovanie a analýza pramenných dokumentov i následná syntéza a prezentácia týchto informácií, vyústili do niekoľkých významných výsledkov.

Ciele a výstupy projektu

Medzi cieľmi projektu patrila pasportizácia pertinentných informačných zdrojov a dokumentov nachádzajúcich sa v pamäťových a fondových inštitúciách na Slovensku a v zahraničí. Tento cieľ bol splnený v plnom rozsahu, čoho dokladom je existujúci zdieľaný dokument sekundárnej literatúry. Výskum sa uskutočnil v sekundárnych prameňoch zaznamenávajúcich informácie o pramenných dokumentov intelektuálneho dedičstva a vedeckej komunikácie so slovenskou provenienciou zachovaných na území Slovenska i v zahraničí. Dostupné dokumenty sú včlenené do plnotextovej digitálnej databázy pramenných dokumentov, ktorý je dostupný v súčasnosti síce len v internom univerzitnom prostredí (kvôli autorskému zákonu ich nie je možné v digitálnom priestore verejne publikovať), ale na požiadanie, v rámci služieb výskumu, sme pripravení záujemcom prístup poskytnúť. Súbor pertinentných sekundárnych informačných zdrojov predstavuje 2095 bibliografických záznamov monografických diel a štúdií, ktoré sa priamo viažu k skúmanej problematike a v jednotlivých etapách výskumu boli podkladom pre hlbšiu analýzu a spracovanie. Časť z nich, v počte okolo 400 titulov/objektov máme v súčasnosti umiestnené v digitálnej knižnici.

Takisto bol vytvorený heslár vybraných učencov a vzdelancov, ktorí udržiavali písomné kontakty s významnými osobnosťami vedy, kultúry a umenia v domácom i zahraničnom priestore. V súlade s vypracovanou metodikou bola vykonaná heuristika primárnych zdrojov informácií, pre danú problematiku: Biografický lexikón Slovenska zv. I.–VI., Slovenský biografický slovník zv. I.–VI., Slovenská kultúra na zahraničných univerzitách, J. Kuzmík, Slovník autorov slovenských a so slovenskými vzťahmi za obdobie humanizmu zv. I.–II., J. Kuzmík, Doplnky a opravy k slovníkom starovekých, stredovekých a humanisticko-renesančných autorov, prameňov a knižných skriptorov so slovenskými vzťahmi a viaceré iné. Pri ich výbere sme sa sústredili na možné dokladovanie korešpondenčného a osobného styku s významnými osobnosťami slovenského i zahraničného života a ich členstvo v medzinárodných vedeckých spoločnostiach. Tieto údaje boli získané na základe informácií zo sekundárnej literatúry. Okrem napĺňania, kompletizovania a dopĺňania databáz sme uskutočnili široký korešpondenčný prieskum vo všetkých štátnych slovenských archívoch (27), ktorý, najmä kvôli nespracovanosti archívnych fondov, nepriniesol žiadané výsledky. Heslár, resp. zoznam odosielateľov/adresátov je súčasťou/pomôckou ku vyhľadávaniu korešpondencie v databáze

listov slovenských vzdelancov a osobností kultúrneho, vedeckého, spoločenského, cirkevného a politického života. V súčasnosti obsahuje 1897 mien osobností, s krátkou biografickou charakteristikou, uvedením dátumov narodenia a úmrtia (v prípade ak sa tieto údaje podarilo identifikovať), opatrených príznakom O – odosielateľ, A – adresát. (dostupné na: <https://kmkd.fhv.uniza.sk/index.php/veda-a-vyskum/ceps/projekt-apvv>).

Cieľom projektu bola aj sprístupnenie získaných dokumentov a poznatkov formou publikácií aj v digitálnom systéme. V digitálnom priestore je vytvorená databáza korešpondencie slovenských vzdelancov z rokov 1500 – 1800, v súčasnosti do tohto priestoru vstupujú informácie z 11942 zredigovaných záznamov o listoch významných osobností slovenskej vedy a kultúry (pokiaľ nebudú všetky dáta transportované do databázy, sú dostupné aj na webovej stránke Katedry mediamatiky a kultúrneho dedičstva v dvoch súboroch s názvami Korešpondencia osobností 1500 - 1800 a Korešpondencia registre. (dostupné na: <https://kmkd.fhv.uniza.sk/index.php/veda-a-vyskum/ceps/projekt-apvv>).

Každý záznam je záznam o jednom liste a obsahuje meno odosielateľa, meno adresáta, miesto datovania, dátum vzniku listu, signatúru miesta uloženia korešpondencie/listu, regist, charakteristiku adresáta, charakteristiku odosielateľa a blok poznámok, ktorý obsahuje informácie o vydaní/nevydaní listu, či ďalšie dôležité a doplňujúce informácie týkajúce sa samotnej skúmanej korešpondenčnej jednotky (blok poznámok je určený len pre internú potrebu). Verejne dostupná databáza sa nachádza na adrese: <http://inded.fhv.uniza.sk/xmlui/>. V nezredigovanom stave, resp. prebieha a bude prebiehať základná heuristika a identifikácia, je viac ako 8 tisícový fond korešpondencie ostrihomského archívu, ktorý obsahuje korešpondenciu biskupov a arcibiskupov pochádzajúcich zo Slovenska (Juraj Lipai, Juraj Selepčeni a i.), korešpondencia Turzovcov uložená vo fonde Oravský komposesorát v Štátnom archíve v Bytči obsahujúci viac ako 1000 listov, korešpondencia Daniela Kornidesa, korešpondencia Žigmunda Forgáča s Jurajom Lipaim, viac ako 6 tisícový fond korešpondencie Františka Kazincyho, fond korešpondencie 16. storočia z bardejovského archívu a fond Malohontskej spoločnosti v Štátnom archíve v Banskej Štiavnici. Vyššie uvedená korešpondencia bude postupne identifikovaná (adresáti/odosielatelia), budú pripravené základné metadáta k jednotlivým listom, prejdú dôkladnou redakciou a budú vložené do korpusu záznamov databázy.

Architektonický návrh databázy sa funkčne opiera o vrstvovú architektúru, ktorej koncept sme navrhli, bližšie predstavili a technické špecifikácie databázy odprezentovali v štúdiu Výskumné projekty realizované v oblasti kultúrneho dedičstva v prostredí Katedry mediamatiky a

kultúrneho dedičstva, dostupnej na: <https://kmkd.fhv.uniza.sk/index.php/kulturne-dedicstvo-v-21-storoci>

Pridanou hodnotou nášho projektu je výskum v oblasti vizualizácie informácií, ktorý bol odprezentovaný v reprezentatívnom zborníku projektu Vedecká komunikácia 1500 – 1800 II. Pri vizualizácii budeme postupovať a vychádzať priamo zo zozbieraných údajov, z praktického výskumu. Vzájomné vzťahy medzi pisateľmi, resp. ich vizualizácia nám poskytne bližší a detailnejší pohľad na vedecké, spoločenské, kultúrne i cirkevné komunity analyzovanej doby s prihliadnutím aj na iné kvalitatívne ukazovatele, ktoré sme schopní v súčasnosti sledovať a zachytiť.

Na základe laboratórnej analýzy fyzického stavu unikátnych rukopisných dokumentov, predikcii ich životnosti a návrh krokov na ich ochranu a reštaurovanie, čo bolo ďalším cieľom nášho projektu, vznikli dve príručky/manuály, ktoré prezentujú tento výskum, a to Manuál prieskumu listín do roku 1800 a vykonávacia príručka k Manuálu prieskumu listín do roku 1800, ktoré pripravil významný odborník v oblasti ochrany historických dokumentov a historických fondov, riešiteľ projektu, doc. Ing. Vladimír Bukovský, CSc. K tomuto cieľu sa tiež viaže štúdia venovaná prieskumu fyzických nosičov korešpondencie. Bola vytvorená učebnica Indexy preventívnej ochrany III, ktorá sa venuje a vzťahuje aj na archívne dokumenty a poskytuje pohľad na merania prostredníctvom prístroja Survenir, ktorý analyzuje aj archívne dokumenty.

Ďalším cieľom projektu boli experimenty zamerané na zvýšenie kvality digitalizácie a rozpoznávania znakov rukopisných dokumentov, kde sa naša pozornosť sústredila na dve oblasti, a to na optické rozpoznávanie znakov v kontexte digitalizácie korešpondencie slovenských vzdelancov v období 1500 – 1800. Výsledky tohto výskumu sú prezentované v štúdiu Mgr. Veroniky Murgašovej, PhD. dostupnej na https://fhv.uniza.sk/mkd_revue/02_2018/02_2018_murgasova.pdf. V rámci výskumov sme sa kontaktovali s európskym vedeckým tímom ukončeného projektu Transkribus. Vzhľadom na závažnosť problémov pri OCR rukopisných dokumentov na Slovensku vznikol APVV projekt zameraný priamo na danú problematiku s názvom Inovatívne sprístupnenie písomného dedičstva Slovenska prostredníctvom automatickej transkripcie historických rukopisov, preto sme hlbšie výskumy nerealizovali. Druhou oblasťou výskumu boli rizikové faktory digitalizácie rukopisnej korešpondencie, reprezentovaných taktiež štúdiou vyššie uvedenej autorky dostupnej na https://fhv.uniza.sk/mkd_revue/01_2019/01_2019_murgasova.pdf.

Popularizácia poznatkov bola taktiež jedným z cieľov projektu. Výsledky výskumu boli prezentované v domácom i zahraničnom vedeckom a odbornom prostredí na konferenciách, seminároch a pracovných stretnutiach, v online digitálnom informačnom priestore i formou tlačových výstupov – monografií, zborníkov a štúdií, ktorých kvantifikácia sa nachádza v jednotlivých ročných správach o riešení projektu.

1 monografia, 1 kolektívna monografia, 38 štúdií, 2 metodiky, 1 databáza – sú kvantifikované výsledky výskumu riešiteľov projektu. Okrem riešiteľov projektu sa v dvoch zborníkoch podieľali na výskume odborní a vedeckí pracovníci z externého prostredia projektu, ktorí svojimi 13 štúdiami publikovaných v zborníkoch a prezentovaných na konferenciách rozšírili výskum problematiky intelektuálneho dedičstva Slovenska a Slovákov do širšieho vedeckovýskumného prostredia.

Zoznam publikovaných výstupov a výstupov odovzdaných do tlače:

1. AUGUSTÍNOVÁ, Eva a Jarmila MAJEROVÁ. Medzinárodná spolupráca a najnovšie výskumy v akademickom priestore v oblasti knižnično-informačnej praxe. In: ITLib, 2017, č. 2, s. 45-49.
2. AUGUSTÍNOVÁ, Eva a kol. Vedecká komunikácia 1500-1800. I. Žilina: EDIS, 2019. 168 s.
3. AUGUSTÍNOVÁ, Eva a Veronika MURGAŠOVÁ (eds.). Vedecká komunikácia 1500 – 1800. Žilina: Žilinská univerzita v Žiline Fakulta humanitných vied Katedra mediamatiky a kultúrneho dedičstva, 2019. 181 s.
4. AUGUSTÍNOVÁ, Eva a Veronika MURGAŠOVÁ (eds.). Vedecká komunikácia 1500 – 1800. Žilina: Žilinská univerzita v Žiline Fakulta humanitných vied Katedra mediamatiky a kultúrneho dedičstva, 2020. 161 s.
5. AUGUSTÍNOVÁ, Eva a Matúš FORMANEK. Výskumné projekty realizované v oblasti kultúrneho dedičstva v prostredí Katedry mediamatiky a kultúrneho dedičstva. In: Kultúrne dedičstvo v 21. storočí. Žilina: Katedra mediamatiky a kultúrneho dedičstva, 2020, s. 45-66.
6. AUGUSTÍNOVÁ, Eva. Korešpondencia humanistického básnika Jána Rimaiho v kontexte dejinných udalostí začiatku 17. storočia. In: AUGUSTÍNOVÁ, Eva a kol. Vedecká komunikácia 1500-1800. I. Žilina: EDIS, 2019, s. 24-45.
7. AUGUSTÍNOVÁ, Eva. Peregrinácia v kontexte ranonovovekej korešpondencie. In: Kniha 2019. Martin: Slovenská národná knižnica, 2019.

8. AUGUSTÍNOVÁ, Eva. Turzovská korešpondencia nemeckej proveniencie v prvých dvoch dekádach 17. storočia. In: AUGUSTÍNOVÁ, Eva a kol. Vedecká komunikácia 1500-1800. I. Žilina: EDIS, 2019, s. 46 – 68.
9. BUKOVSKÝ, Vladimír, ŠVEHLOVÁ, Mariana a Katarína KIANICOVÁ. Degradácia farebnej fotografie na dennom svetle/Degradation of Color Photography on daylight. In: mkd revue, 2018, roč. 5, č. 2.
10. BUKOVSKÝ, Vladimír, ŠVEHLOVÁ, Mariana, KIANICOVÁ, Katarína, MARTINCOVÁ, Penka a Katarína KALISTOVÁ. Ochrana knižničných fondov IV.: Indexy preventívnej ochrany. Žilina: Žilinská univerzita v Žiline, 2018. 123 s.
11. Bukovský, Vladimír. Manuál prieskumu listín do roku 1800.
12. Bukovský, Vladimír. Vykonávacia príručka k Manuálu prieskumu listín do roku 1800.
13. FORMANEK, Matúš a Marcela KAJANOVÁ. Vizualizácia vedeckej komunikácie pomocou open source softvéru a analýzu grafu sietí. In: Vedecká komunikácia II. Žilina: Katedra mediamatiky a kultúrneho dedičstva, Fakulta humanitných vied, Žilinská univerzita v Žiline, 2019, s. 167-181
14. FORMANEK, Matúš, MAJEROVÁ, Jarmila a Veronika MURGAŠOVÁ. Postavenie digitálnych repozitárov a politiky Open Access ako nevyhnutnej súčasti procesu etablovania digitálnych humanitných vied. In: Extrapolácie 2018. Žilina: Žilinská univerzita v Žiline, 2018.
15. FORMANEK, Matúš. Virtualizovaná databáza vedeckej korešpondencie v rokoch 1500-1800 s využitím softvéru DSpace [electronic] : virtualizovaný DSpace použitý inak. In: Ikaros [electronic] : elektronický časopis o informační společnosti. - ISSN 1212-5075 (online). - Roč. 23, č. 2 (2019), s. [1-6] [online]. - Spôsob prístupu: <https://ikaros.cz/virtualizovana-databaza-vedeckej-korespondencie-v-rokoch-1500-1800-s-vyuzitim-softveru-dspace>
16. FRIMMOVÁ, Eva. Humanista Peter Fradelius a jeho "peregrinatio academica" (na pozadí dobovej korešpondencie) [L'humaniste Peter Fradelius et sa "peregrinatio academica" (a la lumière de la correspondance d'époque)]. In Verbum historiae : vedecký internetový časopis, 2016, roč. č. 2, s. 63-86. ISSN 1339-4053.
17. FRIMMOVÁ, Eva. Informovanosť pápežov o duchovnej a politickej situácii v Európe začiatkom 16. storočia. In Slovak studies, 2017. 30 s. [V tlači]
18. FRIMMOVÁ, Eva. Mecénstvo Gašpara Ilešháziho (1593 – 1648). In: Vedecká komunikácia III. Žilina: Katedra mediamatiky a kultúrneho dedičstva, 2020, s. 76-94.

19. FRIMMOVÁ, Eva. Morová epidémia v Bratislave v roku 1577 [The Plague Epidemic in Bratislava in 1577]. In Pohromy, katastrofy a nešťastia v dejinách našich miest. Bratislava : Vydavateľstvo Igor-Ilit' - RádioPrint, 2019, s. 291-306. ISBN 978-80-89867- 05-9
20. FRIMMOVÁ, Eva. On the decision making of the Papal Curia at the beginning of the 16th century, according to the minutes of the Consistorial Archive. In Slovak Studies, 2018, č. 1-2, s. 7-29
21. FRIMMOVÁ, Eva. Pôsobenie Ambróza Šarkana v Bratislave [Ambrosius Sarkany's activities in Bratislava]. In Vita historiae dedicata : zborník štúdií venovaný životnému jubileu prof. PhDr. Júliusa Bartla, CSc. Zostavila Miriam Viršínská ; recenzenti Viliam Čičaj, Ivan Mrva. - Bratislava : Vydavateľstvo Univerzity Komenského pre katedru histórie Pedagogickej fakulty UK, 2018, s. 100-114. ISBN 978-80-223-4695-5.
22. FRIMMOVÁ, Eva. Správa o skone cisára Maximiliána II. Habsburského. (28 s.) kolegovi PhDr. Miroslavovi Moroviczovi do zborníka Z dejín vied a techniky na Slovensku – ide o analýzu 14 stranového listu, ktorý napísal cisárov lekár Johannes Crato Jánovi Sambucovi. Odovzdané do tlače.
23. FRIMMOVÁ, Eva. Jozef Ignác Bajza a bernolákovské polemiky v kontexte osvietenstva. In: Imrich Kotvan (1910 – 1984), rodák z Trnovca. (v tlači)
24. GRUPAČ, Marian - KOZEJOVÁ PALKECHOVÁ, Marcela - MURGAŠOVÁ, Veronika. Identifikácia, uchovanie a sprostredkovanie historických dokumentov v akademickom prostredí. In: Kultúrne dedičstvo a identita : medzinárodná vedecká konferencia : 25. - 26. máj 2016. - Banská Bystrica: Belianum, 2016, s. 176-185.
25. GRUPAČ, Marián. Intelektuálne dedičstvo a vedecká komunikácia 1500 – 1800 so slovenskými vzťahmi ako súčasť európskej histórie a identity I.: Bel Matej. In: Orol tatranský: Revue pre mladú literatúru, umenie a spoločnosť, 2018, č. 10-12, s. 17-18.
26. GRUPAČ, Marián. Vybraná korešpondencia Adama Františka Kollára s Ignácom Salesiom Batthánym a Karolom Ondrejom Belom. In: Vedecká komunikácia II. Žilina: Katedra mediamatiky a kultúrneho dedičstva, Fakulta humanitných vied, Žilinská univerzita v Žiline, 2019, s. 102-114.
27. GRUPAČ, Marián. Vybrané fragmenty korešpondencie Adama Františka Kollára v kontexte jeho filiácie s uhorskou a českou panovníčkou Máriou Teréziou. In: AUGUSTÍNOVÁ, Eva a kol. Vedecká komunikácia 1500-1800. I. Žilina: EDIS, 2019, s. 84-102.
28. GRUPAČ, Marián. Vybrané segmenty korešpondencie kuruckého generála grófa Mikuláša Berčeniho a sedmohradského kniežaťa a šarišského župana Františka II. Rákociho v

kontexte dobových reálií posledného stavovského protihabsburského povstania (1703-1711).

In: mkd revue, 2018, roč. 5, č. 2.

29. KOLÁROVÁ, Ivona. Tajne: Nebezpečná myšlienka a netransparentnosť komunikačných sietí v čase nepokoja (1789 – 1799). Bratislava: Veda, 2020. 216 s.

30. KOLLÁROVÁ, Ivona. „Tajná tlačiareň“ a ohrozovanie verejného pokoja vo Veľkej francúzskej revolúcii. In Zborník Kniha 2017. Martin : Slovenská národná knižnica, 2017.

31. KOLLÁROVÁ, Ivona. Hľadanie zakázaného. Popularita ateistickej a materialistickej filozofie na konci 18. storočia. In: Vedecká komunikácia II. Žilina: Katedra mediamatiky a kultúrneho dedičstva, Fakulta humanitných vied, Žilinská univerzita v Žiline, 2019, s. 33-59.

32. KOLLÁROVÁ, Ivona. Možnosti rekonštrukcie a pochopenia intelektuálnych komunikačných sietí v ranonovovekom Uhorsku. Úvahy na margo projektu INDED. In Studia Bibliographica Posoniensia. Bratislava : Univerzitná knižnica v Bratislave, 2017, s. 149 – 168.

33. KOLLÁROVÁ, Ivona. Popularita kantovskej filozofie na konci 18. storočia. In: AUGUSTÍNOVÁ, Eva a kol. Vedecká komunikácia 1500-1800. I. Žilina: EDIS, 2019, s. 103-122

34. KOMOROVÁ, Klára. Sambucova korešpondencia vo vzťahu k jeho vydaným dielam. In: Vedecká komunikácia III. Žilina: Katedra mediamatiky a kultúrneho dedičstva, 2020, s. 16-35.

35. KOWALSKÁ, Eva. Calisiovci a Bytčica: zabudnuté centrum vzdelanosti. In: Vedecká komunikácia II. Žilina: Katedra mediamatiky a kultúrneho dedičstva, Fakulta humanitných vied, Žilinská univerzita v Žiline, 2019, s. 60-79.

36. KOWALSKÁ, Eva. Due vergessene Rolle von Johann Ignaz von Felbiger in Ungarn. Wien: Zentralverband in Zusammenarbeit mit ÖIUS und Universität Wien, 2018.

37. KOWALSKÁ, Eva. List – kniha – knižnica: súpis knižnice baróna Calisia z roku 1724 ako svedectvo o vedeckých poznatkoch a záujmoch. In: Vedecká komunikácia III. Žilina: Katedra mediamatiky a kultúrneho dedičstva, 2020, s. 106-125.

38. KOWALSKÁ, Eva. Problems with the Interpretation of the „Slovak Reformation“. In: Journal of Early Modern Christianity, 2020, s. 1-14. Dostupné na: <https://www.degruyter.com/view/journals/jemc/7/2/article-p305.xml>

39. KOWALSKÁ, Eva. Typy a obsah korešpondencie v kauze uhorských exulantov. In: AUGUSTÍNOVÁ, Eva a kol. Vedecká komunikácia 1500-1800. I. Žilina: EDIS, 2019, s. 69-83.

40. MAJEROVÁ, Jarmila. Vedecká komunikácia v dejinách – fenomén Republiky listov. In: AUGUSTÍNOVÁ, Eva a kol. Vedecká komunikácia 1500-1800. I. Žilina: EDIS, 2019, s. 6-23.
41. MURGAŠOVÁ, Veronika. Digitalizácia korešpondencie európskych vzdelancov 1500-1800 ako súčasť ochrany a prezentácie písomného kultúrneho dedičstva. In: AUGUSTÍNOVÁ, Eva a kol. Vedecká komunikácia 1500-1800. I. Žilina: EDIS, 2019, s. 123-138.
42. MURGAŠOVÁ, Veronika. Prieskum fyzického stavu nosičov korešpondencie slovenských vzdelancov v rokoch 1500 -1800. In: Vedecká komunikácia II. Žilina: Katedra mediamatiky a kultúrneho dedičstva, Fakulta humanitných vied, Žilinská univerzita v Žiline, 2019, s. 158-166

Záver

Vedecké výsledky výskumu počas riešenia projektu majú nielen atribút vedeckosti predstavený materiálými dokladmi o vzdelanostnej úrovni našich vzdelancov a ďalších postáv kultúrneho, spoločenského, cirkevného a politického života, ale aj atribút kultúrno-civilizačný zameraný na ochranu historických dokumentov a inovatívny v zmysle sprístupnenia informácií a ich vizualizácie v digitálnom informačnom priestore. Projekt, resp. jeho výsledky predstavujú potvrdenie hypotézy o integrovaní vzdelaneckej komunity na území dnešného Slovenska do širších vzdelaneckých sietí, čo je reprezentované nielen v databáze samotnej, ale aj v troch vedeckých zborníkoch. Výstupy výskumu sú dokladom priaznivého i nepriaznivého obdobia po politickej, spoločenskej či inej stránke a sú základným pramenným materiálom k poznaniu dejín krajiny, v ktorej skúmané osobnosti pôsobili, rozširovanie ich myšlienok, kritické nazeranie na významné spoločenské témy a udalosti, vnímanie rôznych aspektov korešpondencie – aspekt cestovania, vzdelávania, kontaktov, politickej a spoločenskej situácie a v neposlednom rade aj súkromných informácií, ktoré môžu výrazným spôsobom ozrejmiť momenty ich životov a súvislostí spojených s ich dielom/tvorbou.

Elektronické edukačné platformy ako možný prostriedok udržiavania folkloristickej činnosti v dištančnom vzdelávaní

Mgr. art. Martin URBAN, PhD.

Abstrakt:

Dištančná forma vzdelávania zmenila edukačnú realitu a zastavila procesy vo väčšine umelecko-výchovných oblastiach vrátane folkloristickej praxe. Nové požiadavky na pedagógov a študentov priniesli motiváciu hľadať nové formy komunikácie. Zdanlivo neriešiteľná situácia prepojila odborníkov z viacerých oblastí a umelecko-výchovné procesy smerujúce k stagnácii dostali nový impulz. Elektronické edukačné platformy otvárajú potenciál nielen pre dištančnú formu vzdelávania.

Kľúčové slová:

alternatívne formy vyučovania, elektronické platformy, online a offline tréningy, tvorba didaktických nástrojov, inštitucionálna spolupráca

Abstract:

Distance education has changed the reality of education and stopped the processes in most arts studies, including folklore studies. New requirements on teachers and students have brought motivation to explore new communication possibilities. The seemingly insurmountable situation has connected various field experts in order to concede a new impetus to educational processes already leading to stagnation. Online educational platforms have great potential and open up new opportunities, not just for the distance education.

Keywords:

alternative teaching methods, electronic platforms, online and offline training, creation didactic tools, cooperation between institutions

Úvod

V roku 2018 kolektív riešiteľov projektu KEGA 020UMB-4/2018 s názvom „Tvorba elektronických učebných pomôcok pre hudobnú edukáciu v sekundárnom vzdelávaní“ katedry

hudobnej kultúry PF UMB v Banskej Bystrici rozhodol overiť svoje skúsenosti formou tvorby a aplikačného výskumu v oblasti podporných edukačných systémov digitálneho charakteru. V čase riešenia uvedeného projektu bol paralelne riešený ďalší projekt zameraný na tvorbu moderných didaktík na platforme umeleckej tvorby Univerzitného folklórneho súboru Mladosť. Nie je dôležité nakoľko sa projekty prelínali v priebehu rokov 2018 a 2019, pretože kľúčový moment nastal nevyhnutnosťou prechodu na dištančné vzdelávanie v roku 2020.

Determinácia problému

Všetko, čo malo byť vnímané ako podpora priameho vzdelávacieho procesu, sa zrazu transformovalo do nutnosti rýchlej reakcie a akútnej potreby tvorby digitálnych vyučovacích databáz, slúžiacich pre online a offline vzdelávanie. Primárny problém bol strata priameho kontaktu a nemožnosť kolektívnej spolupráce, keďže v online priestore je problém časového synchronu v realizácii konkrétnych činností. V oblasti hudobno-pohybových činností to znamená stratu možnosti spoločného muzicovania, komorných a orchestrálnych foriem inštrumentálnej činnosti, zborového a skupinového spevu, párového a skupinového tancovania, teda aj spoločnej činnosti všetkých zložiek v súborovej praxi. Sekundárny dôsledok je strata sociálneho prostredia, v ktorom prebieha umelecká tvorba alebo umelecko-výchovná činnosť. Situácia má silný dopad na psychiku jedinca, nastáva strata záujmu o voľnočasové činnosti, ktoré sú zbavené pôvodnej atraktívnosti, nahradenie činnosti inou aktivitou a často prerušením kontaktu. V prípade mnohých vysokoškolákov aj zanechaním štúdia, často z existenčných dôvodov.

Vzniknutá situácia zásadným spôsobom ovplyvnila činnosť folkloristických kolektívov, predovšetkým činnosť veľkých súborov zložených z mnohopočetného tanečného kolektívu, speváckych skupín a ľudových hudieb. Samotná javisková produkcia sa obnovila v letných mesiacoch a niekoľkých týždňoch na jeseň roku 2020, avšak možnosť systematickej skúšobnej práce sa zminimalizovala na prípravu niekoľkých performácií v uvedenom časovom intervale. Znamenalo to stratu možnosti udržiavať a rozvíjať schopnosti potrebné pre kvalitné technické a umelecké zhrávanie interpretov, tanečníkov, muzikantov, celkov fungujúcich na javiskách.

Zásadným spôsobom sa znížila možnosť práce s interpretmi, ktorí sú v procese výchovy, získavania skúseností a adaptácie vybraného repertoáru. Ak sa zameriame na technické aspekty, strata priameho kontaktu s pedagógom a partnermi znamená prerušenie viacerých zložiek komunikačného a informačného toku, v taxonómii definovaných ako evalvačné

stupne. Muzikanti môžu naštudovať a drilom vylepšovať svoje party, avšak bez možnosti súhry sa tieto technické aspekty nepretavia do výsledného zvukového tvaru, kedy dielo prináša homogénny umelecký zážitok. Podobne to ovplyvňuje spevákov v skupinovom a zborovom speve, vo folklóre súhru viachlasného spevu, kde vo väčšine prípadov nejde o jednoduché paralelné spievanie naštudovaných hlasov. U tanečníkov je možné sa zamerať na dispozičný rozvoj alebo aspoň udržiavanie kondície individuálnym tréningom. Je možné zamerať sa na naštudovanie odsledovaných motivických sekvencií z videozáznamu a ich postupné ukladanie do tanečnej pamäte. Avšak až priamym spolutancovaním choreografie dochádza k pochopeniu vnútornej štruktúry, vzťahov, časovania pohybu a interakcií vyplývajúcich z rolí tej ktorej postavy tanečno-dramatického diela. Podotýkame, že viac ako polovica tradičných tancov je párových a skupinových. Forma choreografie je väčšinou skupinová záležitosť. A až vytvorením zážitku javiskovej produkcie, s ocenením divákmi, sa stáva dielo naplneným nielen vo svojom význame, ale aj v pochopení a hlbšom zážitku samotného interpreta.

Riešenie týchto problémov, v podstate pedagogických výziev, bolo pre mnohých neprípustné a radšej ukončili činnosť skupinových súborov. V oblasti individuálnej výučby pre pedagógov nastal čas dvojitej práce. Motivovať, odprednášať požadovanú látku, získavať spätnú väzbu od žiakov a študentov aj vo forme video etúd s naštudovaným intpretačným výkonom a následne ho hodnotiť, analyzovať, podľa možnosti aj s interpretom. Toto zažívajú učitelia Základných umeleckých škôl, pedagógovia umelecko-výchovných predmetov, pedagógovia vo voľnočasových zoskupeniach, ak sa rozhodli pokračovať akoukoľvek možnou formou v činnosti svojich zoskupení. Ako extrémny príklad uveďme činnosť dvojice tanečných pedagogičiek nemenovaného akademického folklórneho súboru, ktoré v snahe motivovať nových členov vyžadovali po každom online tréningu video nahrávky tanečných sekvencií z naštudovávaného repertoáru približne od 15tich tanečníkov. A spätne ich vyhodnocovali, spolu s členmi súboru analyzovali s cieľom ďalšieho rozvoja. Časovo aj fyzicky vyčerpávajúca forma sebaobetovania. Podotýkam, že ide o amatérsky kolektív, takže to nie je pracovnou povinnosťou ani jednej zúčastnenej strany.

Prostriedky a perspektívy

Elektronické platformy majú viacvrstvový význam. Majú slúžiť ako pomôcka a didaktický nástroj pre pedagógov. Majú slúžiť ako študijný prostriedok a zdroj informácií pre žiakov, študentov, interpretov. Poďme na chvíľu do blízkej novej budúcnosti.

Ak by sme si mali vybrať platformu tradičnej ľudovej kultúry (ďalej TLK), chceli by sme, aby bol k dispozícii portál, ktorý ponúkne nielen databázu vybraných prejavov TLK, ich prepojenie na etnologické vzťahy, etnografické deskripcie, analytické štúdie slúžiace ako učebný materiál, s podporou hudobných zložiek na odpočutie, zdieľanie a naštudovanie, ale aj istú interaktivitu vo forme moderných technologických noviniek. Napríklad, snímanie pohybu a jeho porovnávanie s predlohou. Záznam vokálneho a inštrumentálneho prejavu a jeho prepojenie s predlohou. Zaujímavou by bola možnosť prepojenia hudobno-tanečnej kultúry s výtvarnými zložkami, princípmi a funkciami tradičného odevu a odievania, pričom „*pri pojme folklorizmus nebudeme používať termín tradičný odev, ale KROJ, ktorý je v súčasnosti rozšírený medzi všetkými folklórnymi súbormi*“ (Marcinová, 2020, s. 58). Môcť si fyzicky vyskúšať kroj príslušný skúmanému hudobno-tanečnému artefaktu sa prostredníctvom webu nedá. Mohli by sme sa ale naučiť ako sa správne oblieka, nosí, identifikuje osobnosť nositeľa. Mať jasnú predstavu o pôvodnom tradičnom odevu a jeho funkcii, znamená mať predstavu ako ovplyvňuje pohyb, sociálny status a správanie (rozumej etiketu a pohybový prejav) interpreta. Prostredníctvom rozšírenej reality si už vieme „ohmatať“ a popozerať zo všetkých strán múzejné artefakty, možno by bolo zaujímavé „zatancovať si“ v príslušnom kroji na základe naštudovanej pohybovej etudy, vo virtuálnom priestore.

Zatiaľ utópia, avšak v súčasnosti sa celé tímy odborných inštitúcií zaoberajú záznamom, dokumentovaním a virtuálnym zdieľaním artefaktov národnej kultúry a jej fenoménov v oblasti hmotnej a nehmotnej tradičnej kultúry. Ďalší odborníci sa zaoberajú metodickou osvetou a vytvárajú užívateľské prostredie pre šírenie vedomostí ďalšej kategórii odborníkov, vo väčšine prípadov študentov, ktorí by takéto skúsenosti mali prenášať do praxe edukačnej, odbornej, ale aj pre laickú verejnosť so záujmom o vybrané aspekty TLK a umenia.

Odtiaľ je už len krok k vytvoreniu prepájacieho systému, umožňujúceho funkciu vyššie navrhnutého modelu. Samotný internet a vyhľadávače, dokážu v rukách šikovného užívateľa ponúknuť prístup k pomerne širokým zdrojom vybraných fenoménov. Žiaľ aj k veľkému množstvu balastu. Ako príklad uvedme staršie štúdiové nahrávky regionálnej hudobno-tanečnej a obradovej kultúry slovenskej verejnoprávnej televízie s prebratým názvom od Karola Plicku „Zem spieva“. V súčasnosti, keď zadá výskumník tento názov do vyhľadávača, zahltí ho veľké množstvo záznamov rovnomennej komerčne poňatej relácie a len po hlbokom skúmaní zdrojov sa prepracuje k hľadanému materiálu zo 70-tych rokov 20. storočia. Preto adresnejšie prepojenie portálov slovakiana.sk, ludovakultura.sk, pravdepodobné elektronické spracovanie Encyklopédie tradičnej ľudovej kultúry Slovenska v dokumentačnom oddelení

NOC a ďalšie, by mohli umožniť práve súčasné vyhľadávacie aplikácie, filtrujúce nechcený balast, pri precíznejšom zadaní kľúčových výrazov. Spojenie odborníkov na uvedené technológie s odborníkmi na národnú kultúru sme mali možnosť vidieť na konferencii Kultúrne dedičstvo v 21. storočí, v roku 2019, aj s náznakom hore uvedenej „blízkej budúcnosti“. Potenciál prepojenia vedeckých kapacít akademického prostredia s vrcholovými inštitúciami štátu, by mohol zmeniť utópie na pomerne reálne projekty. Dlhodobejšie, personálne náročné, s nutnosťou širšej spolupráce inštitúcií a múdrych a skúsených ľudí. Ako na to? Neodpovieme, zatiaľ nie sú kapacity na pokračujúce procesy. Je to výzva.

Realita

Vráťme sa k edukačnej realite. Ak vnímame vzdelávacie prostredie ako spoločný koncept od škôl po voľnočasové aktivity umelecko-výchovného zamerania, má predchádzajúca analýza spoločné cieľové prostredie. Digitálne vyhľadávacie systémy, webové platformy špecializované na konkrétne oblasti umelecko-výchovných cieľov, ale aj kvalita online a offline vzdelávania, všetky sú podmienené fungujúcimi technológiami a aplikáciami. A tie musí niekto vytvoriť, vylepšovať, zefektívňovať v oblasti užívateľského komfortu.

V súčasnosti prebieha vysokoškolská výučba kombináciou viacerých prvkov. Moodle je pomerne zaujímavý fenomén a pre digitálne gramotného a dostatočne kreatívneho a trpezlivého pedagóga je užitočným nástrojom pre zdieľanie študijných podkladov, výmenu informácií, aj hodnotenie spracovaných заданий študentov. Pre komunikáciu využívajú učitelia rôzne platformy, podľa preferencií, prípadne komerčnej záťaže. Väčšina pedagógov v umelecko-výchovnej oblasti komunikuje kombinovaným spôsobom, často využívajú sociálne siete, pričom dôvod je jednoduchý. Zvykli si ich využívať samotní študenti, pričom si neuvedomujú riziká s tým spojené.

Zamerajme sa na online komunikáciu. Jej základný problém je v posune času, ovplyvneného kvalitou pripojenia a kvalitou technického vybavenia. Ak chceme aplikovať do vyučovania (po starom nazývané) hudobné činnosti, teda hranie hudby, spev a tanečný pohyb, musí pedagóg počítať s tým, že synchrón so študentmi nemá šancu dosiahnuť. Aj pri zadaní spoločného tempa, napríklad s využitím metronómu, počujú prijímatelia na druhej strane komunikačného kanála rozdielne skreslenia. A späť sa to vracia dvojnásobne deformované. Overil si to každý pedagóg, ktorý učí kolektívne predmety, prípadne sa pokúsil vytvoriť spoločné mozaikové video alebo audio výstup v akomkoľvek programe určenom na strih videa. Platí to aj v prípade samostatných nahrávok v domácom prostredí a ich spájaní do

spoločného výstupu. Vždy bolo potrebné korigovať tieto posuny a ak ide o viac stôp, je to extrémne náročná úloha. Preto je väčšina „koronových“ videí realizovaná formou použitia kolektívnej staršej nahrávky, s doplnením video záberov. V podstate je to klasická podoba hudobných videoklipov. V prípade štúdiových nahrávok, je realizácia iná. Nahrá sa základný materiál (niečo ako koncept v presne nastavenom tempe a dynamike), do ktorého „donahrávajú“ jednotlivci svoje party. Základná predloha (často v midi podobe) sa do finálneho strihu prirodzene nedáva, respektíve zvukový majster „domaštruje“ finálny zvuk do plnosti rôznymi prostriedkami. Často sa využíva jeden interpret na viaceré vrstvy. Tak nám jednoducho vznikne viachlasný spev priam zborového charakteru, s využitím minimálneho počtu interpretov. Tento postup nemusí byť realizovaný len v štúdiu. Pokiaľ sa využíva rovnaké nahrávacie zariadenie aj v rôznych prostrediach, dokáže strihač (zvukár/filmár) vrstviť jednotlivé stopy a v konečnom masteringu vytvoriť homogénny výstup. Toto všetko je však len pridaná hodnota k dištančnému vyučovaciemu online – offline procesu a zároveň alternatíva k súborovej práci. Bez reálnej kolektívnej súhry a zážitku, ktorý pri spoločnej práci, napríklad v nahrávacom štúdiu alebo javiskovej skúsenosti, je veľmi silný a zanechá hlbokú pamäťovú stopu. Takže súčasné – vynútené alternatívy neposkytujú dostatočnú kvalitu prežitia edukačného procesu a len ťažko sa dá hovoriť o zážitkovom vyučovaní, pri vytváraní online a offline procesov.

Aktuálna skúsenosť s preferenciami študentov/interpretov

Súčasná riešenia motivovania študentov a mládežníkov vo voľnočasovom prostredí k udržaniu a možnému rozvoju rôznych schopností prinášajú pedagógom poznanie o znižovaní nárokov na kvalitu vedomostného základu, uspokojenie vnútorných potrieb a hodnotových požiadaviek. Obe strany vstupujú do komunikačného procesu s vedomím, že naživo to je oveľa lepšie a teda kvalita dištančnej výučby jednoducho nemá šancu vyrovnať sa priamemu kontaktu. Miera objemu transferu informácií pri priamom kontaktnom vyučovaní sa v zásade nemusí líšiť od dištančného, avšak pri osobnom kontakte sa nevymieňajú len dáta. Takže miera času venovaná samoštúdiu a množstvu seminárnych prác určených na zhodnotenie zvládnutia študijných povinností a práca pri počítači, je neúmerne vyššia ako pri prezenčnej forme. Pri prieskumoch spokojnosti s dištančným štúdiom jednotlivých fakúlt, reagujú študenti negatívne pri pasívnom jednosmernom spôsobe výkladu, a naopak prejavujú priam vďaka za interaktívnejšie formy komunikácie. Je zrejmé, že pri väčších skupinách nie je možné venovať pozornosť jednotlivcom, zvlášť pokiaľ sú študenti v „utajenom“ režime. Etika online komunikácie je sústavný problém. Situácia sa mení v aktívnom prístupe

pedagóga, pri zvýšenej interaktivite so študentmi. Pre pedagóga je to výrazne vyššia záťaž, zároveň však motivácia neupadnúť do rutiny a výzva na hľadanie a aplikovanie netradičných metód vyučovania. V predmetoch súvisiacich s umelecko-výchovnými aktivitami je to nevyhnutné. Domáce prostredie študentov sa zmenilo na detské herne, hudobné salóny, mini koncertné a tanečné sály. S jedným interpretom a kolektívom spoluaktérov na počítačovej obrazovke.

Špecifiká práce folkloristických kolektívov dištančnej forme

Rovnaký princíp platí v umeleckej oblasti. Činnosť Univerzitného folklórneho súboru ďalej UFS) Mladosť z Banskej Bystrice, reprezentanta Univerzity Mateja Bela, bola prerušená postupným zavádzaním epidemiologických opatrení. Počas obdobia možnosti stretávania menších skupín do 6 členov, vyskúšala Mladosť experiment koordinovanej aktivity na viacerých tanečných sálach. Po celej univerzite sme vytvorili prijateľné podmienky, technické vybavenie a prepojenie prostredníctvom cloudovej videokonferenčnej platformy Zoom. Pedagóg bol v sále Tančiarne PF UMB vybavenej najlepšimi svetelnými, akustickými, zvukovými podmienkami a širokouhlým Full HD kamerovým systémom. Cez projekciu na veľkú plochu komunikoval s ostatnými skupinami. Sám bol pripojený mikroportom, aby bol dobre zrozumiteľný aj počas púšťania hlasnej hudby. Viedol fyzický tanečný tréning svojej skupiny, pričom všetci videli jeho obraz z viacerých uhlov vďaka posúvateľným zrkadlám. Skupiny na ostatných tanečných sálach mali buď projektory, alebo veľké televízne monitory, pripojené na internú sieť UMB. Len v jednom prípade sa vyskytol problém s nedostatočným internetovým pripojením, čo spôsobilo zníženie kvality prenosu a zásadným spôsobom limitovalo úroveň komunikácie. Riešiteľný problém. Ďalší členovia kolektívu boli pripojení na svojich domácich zariadeniach a koordinovali sa prostredníctvom „četu“. Posun prenosu spôsoboval skreslenie obrazu voči zvuku na prvej sále, odkiaľ pracoval pedagóg. Riešením bolo umiestniť na každú sálu asistenta, ktorý spoľahlivo prečítal predobraz a motivické väzby predvádzané dominantným pedagógom a fungoval ako koordinátor a hlavný komunikačný partner. Zvýšenie interaktivity bolo overované aj rotovaním dominancie na jednotlivé sály. Pokiaľ bolo zaistené dobré pripojenie, mali jednotliví asistenti úlohy viesť niektorú časť tréningu, predovšetkým v charakterovej oblasti a tanečných hrách pre rozvoj vybraných tanečných zručností. Tak sa vytvorila hravá kolektívna súťaživosť a atraktivita pre tanečníkov. Pomerne dôležité bolo správne „namiešať“ jednotlivé skupiny. Skúsení tanečníci so začiatočníkmi a primeraný rodový pomer pre párové tance. Prevaha žien je v súčasnosti štandardom vo folkloristických kolektívoch, preto je dôležité, aby partneri boli schopní

prestriedať v párových formách všetky dievčatá. Pre ľudové tance je systém kontaktnej komunikácie a vedenia partnerky základom a vytvorenie takejto schopnosti patrí medzi kľúčové pedagogické ciele. V takýchto malých skupinách sa dalo ako tak pracovať aj na sekvenciách z repertoáru. Pracovať s videozáznamom z predstavení prinieslo čiastočné uspokojenie potreby kolektívnej spolupráce, nie však možnosť zaistiť dostatočný kvalitatívny rast novších členov súboru. Možno konštatovať, že takáto forma práce folkloristického kolektívu je transformovateľná pre rôzne ciele, nenahradí však plnohodnotnú komplexnú prácu na rozvoji tanečného súboru.

Uvedená forma tréningov netrvala dlho. Situácia sa zhoršila, prišli ďalšie obmedzenia a na istý čas Mladosť svoju aktivitu odložila. Súviselo to aj s vianočným obdobím a zvýšením zdravotného rizika. Folkloristické kolektívy riešili vzniknutú situáciu rôznymi spôsobmi. Vysokoškolský folklórny súbor Technik z Bratislavy vďaka svojej vedúcej a riaditeľke Mgr. art. Ľubici Meškovej, udržiaval kolektív v stálej online aktivite. Realizovali individuálne tréningy cez sociálnu sieť, zamerané na udržanie kondičného a dispozičného fondu, s čiastkovou analýzou repertoárových sekvencií. Ako sa vyjadrila vedúca a pedagogička, nebolo možné očakávať kvalitatívny rast v oblasti charakterovej prípravy. Pomohlo to však psychickej kondícii kolektívu a pripravenosti pre obdobie javiskovej aktivity v letných mesiacoch. Tréningová jednotka trvala približne hodinu, pričom v nej boli obsiahnuté všetky základné postupnosti tanečnej prípravy. Rozohriatie, príprava tela, šliach a dôležitých svalových partií na špecifické požiadavky tanečného pohybu, strečing zameraný na uvoľnenie a plasticitu šliach a svalov, kondičné striedanie výbušných a ukladňovacích sekvencií, využívaných vo väčšine telovýchovných typoch tréningov. Následná motivická príprava a rozvoj tanečného myslenia s využívaním reťazenia motivických radov vybraných typov ľudových tancov, smerovala aj k repertoárovej príprave tanečníkov. Variačná technika môže byť špecializovaná na fyzickú záťaž, na technický a silový rozvoj, výbušnosť a vytrvalosť, na rotačnú a skokovú techniku, prípadne na vedomostnú výbavu a prehľad v typoch tancov. A keďže je ich na Slovensku a v Karpatskej kotline nepreberné množstvo, práve pestrosť a rozdielne štýly umožňujú technikou ľudového tanca obsiahnuť všetky potrebné ciele v tanečnej príprave. Ako spestrenie sa môžu využiť aj iné tanečné žánre. Má to výrazný motivačný efekt a zvyšuje to nielen vedomostnú úroveň tanečníkov, ale aj atraktivitu tréningov a flexibilitu interpretov adaptovať sa na rozvoj osobnostného pohybového štýlu.

Aj v tanci, podobne ako v hereckej práci platí, že interpret musí dokonale poznať pohybový slovník s ktorým narába, vedome ovládať svoj pohybový stereotyp tak, aby ho mohol

ľubovoľne meniť a prispôsobovať umeleckej požiadavke. Preto vnímame štýlovú a žánrovú flexibilitu za rovnako dôležitú ako zvládnutie štýlotvorných charakteristík slovenských ľudových tancov. Ide o schopnosť analýzy predlohy a vedomého narábania s charakterom pohybu. Popri tom je dôležité vybudovať vedomostnú databázu, do ktorej je možné siahnuť vždy, keď je to potrebné. Nejde len o schopnosť citácie predlohy, ale aj o zachovanie si vlastných individuálnych osobnostných predispozícií a adaptáciu potrebného pohybového slovníku. Podľa možnosti kreatívnym spôsobom, s pridanou umeleckou hodnotou. Tieto schopnosti teda majú byť súčasťou systematickej prípravy tanečníkov.

V online priestore je to pre nás ešte pomerne veľká výzva. Pripravujeme projekt, ktorý by mohol byť užitočný bez ohľadu na aktuálny stav v spoločnosti. Spojením odborníkov z viacerých oblastí budeme budovať ponuku pedagogických metód a postupov, zameraných na rôzne oblasti a ciele.

Po vzájomnej dohode vedúcich akademických súborov začali zdieľať systém online tréningov pod vedením špičkových pedagógov, reprezentujúcich pestrú paletu pedagogických prístupov a širokej regionálnej príslušnosti. Vyvolalo to vysoký záujem členov súborov, hneď prvé tréningy zdieľali desiatky tanečníkov a preukázateľne ich aj tancovali. Nastal exponenciálny rast záujmu a postupne sa vytvára zaujímavá komunita aj z metodologického hľadiska. Pravdepodobnosť stúpajúcej krivky záujmu znamená z hľadiska realizácie takéhoto projektu aj zvýšenie nárokov na prípravu, podporné systémy, zdieľanie doplnkových informácií postupne sa pridávajúcim tanečníkom. Postupne sa transformujú ciele, od reštartu činnosti väčšiny kolektívov, cez udržiavací zámer činnosti, k spolupráci pri zdieľaní pedagogických systémov a umeleckých zameraní súborov. Vytvára sa komunita odborníkov, ktorí dobrovoľne a zadarmo vkladajú do projektu svoje schopnosti a vedomosti. Vytvára sa dynamický priestor pre zdieľanie didaktických postupov ich priamym predvedením. Aj keď sú realizované v špecifických podmienkach, ich funkčnosť je overená a sú aplikovateľné pre nové cieľové skupiny. Dialóg o kvalite a reakciách tanečníkov vytvára priestor na rozvoj vo vnútri jednotlivých kolektívov. Bude to mať dôsledky na post dištančné fungovanie súborov a pravdepodobné zvýšenie interaktivity medzisúborových kontaktov. V predchádzajúcom období mali súbory svoje uzavreté systémy, vlastné filozofické a umelecké nastavenia a pomerne sekulárny prístup. Okrem nescénickej činnosti, kde sa folkloristi prepájali viac než ochotne, predovšetkým počas zábav a interaktívnych podujatí. Jednotliví pedagógovia sa takto zviditeľnia pre súčasnú generáciu tanečníkov a je pravdepodobné, že bude zvýšený záujem o ich priamu tréningovú pedagogickú spoluprácu aj po dištančnom období.

Pre väčšinu vedúcich súborov je dôležité zapojiť aj spevácke a hudobné zložky. Tu je situácia iná. S nástupom epidemiologických opatrení ponúkli niektoré osvetové strediská webináre v oblasti interpretácie ľudovej piesne a hudby. Ukázalo sa, že možnosti interaktívneho spevu sú rovnako problematické z dôvodu nesynchronu, ako sme to uviedli v edukačnej oblasti. Preto je pravdepodobná skôr forma odborných prednášok s analýzou štýlotvorných znakov a odpočutie predlohy pre paralelný spev v domácich podmienkach. Prepojenie jednotlivých interpretov do fungujúceho celku zatiaľ nevieme vyriešiť. Toto obdobie však prináša motiváciu aj na nahrádzanie osobných kolektívnych aktivít rozvojom vedomostnej a repertoárovej databázy, čo môže výrazne prispieť ku kvalite folkloristickej činnosti v budúcnosti. Interpreti takto nabití informáciami budú mať potrebu ich zužitkovať a predpokladáme, že po dištančnom období sa zvýši dopyt po spoločných interaktívnych podujatiach, spoločnom muzicírovaní, spievaní a tancovaní. A tomuto trendu je potrebné dať plnú podporu, aj kvalitatívnu, aj kvantitatívnu. Tretí život folklóru sa nemusí prejavovať len javiskovou prezentáciou. Práve nescénický folklorizmus môže znamenať šancu na udržanie a rozvoj aspoň časti kultúrneho bohatstva obsiahnutého v tradičnej ľudovej kultúre.

Projekt Tanec hrou

V roku 2019 sme v rámci činnosti Centra pre hudobno-tanečnú kultúru Pedagogickej fakulty UMB pod umeleckou a organizačnou záštitou UFS Mladosť, realizovali odborný seminár s názvom Tanec hrou. Ide o aktivitu vyvolanú programom Hra a tanec, dizertačnou témou Martina Urbana. Tanec hrou je dlhodobý projekt, zameraný na prepájanie úspešných pedagógov, didaktikov, umelcov z praxe, a ponuku ich skúseností ďalším záujemcom. Ľuďom v edukačnej a voľnočasovej praxi, študentom a ochotníkom v mnohých oblastiach. V apríli 2019 prednášali tri uznávané odborníčky. PaedDr. Lenka Adzimová, PaedDr. Anna Derevjaníková, PhD. a Mgr. art. Andrea Pitoňáková, ArtD., známe svojimi výsledkami v oblasti práce s deťmi a mládežou, s mienkotvorným vplyvom na široké spektrum adresátov. Ich prednášky prepojené s praktickými ukážkami mali silnú odozvu. Projekt bol realizovaný v rámci projektu KEGA 037UMB-4/2018 a výstupy sú k dispozícii v elektronickej podobe na platforme KHK PF UMB s názvom hudobno-tanečná pedagogika. Takouto formou prepájame dva projekty Katedry hudobnej kultúry PF UMB slúžiace ako odrazový mostík pre budúcu vedeckú a umelecko-výchovnú aplikačnú prax.

Súčasná situácia nás motivovala pokračovať v príprave pedagogických modelov a didaktických výstupov pre folkloristickú prax. Zámerom projektu Tanec hrou je aktivizácia činnosti folklórnych kolektívov, výuka vybraných typov tanca, sprostredkovanie

pedagogických systémov špičkových tanečných pedagógov, v súčasnosti dostupnými prostriedkami. Cieľom je dočasne nahradiť priame vzdelávanie folkloristickej obce a laickej verejnosti s ohľadom na epidemiologickú situáciu, aj ako alternatívu trávenia voľného času. V spolupráci s tanečnými pedagógmi v oblasti tanečnej pedagogiky vytvoríme výukové videá s rôznymi pedagogickými cieľmi. Tieto budú dostupné pre záujemcov z radov folkloristických kolektívov, ako aj ďalším cieľovým skupinám.

Využijeme už existujúce a budeme hľadať nové formy tréningov motivačného charakteru, zameraných na udržiavanie kondičnej, dispozičnej a technickej aktivity folkloristických kolektívov, na rozvoj schopností v oblasti analýzy, tanečného myslenia a vedomostného vybavenia, analyzovaných vo vyššej časti textu. Dôležitá je motivácia na využitie aktuálnej situácie k rozvoju nescénického folklorizmu formou adaptovania zdrojov TLK do svojho vedomostného, interpretačného a umeleckého vybavenia. Využijeme online a offline tréningy/nácviky vybraných pedagógov, dlhodobo a úspešne aktívnych v oblasti pedagogiky ľudového tanca – tvorbou videí, interaktívnej platformy, databázy a jej distribúcie pre širokú záujmovú cieľovú skupinu. Už spomínané prepojenie komunity prostredníctvom zdieľania a spolupráce pedagógov, môže priniesť ďalší rozvoj odbornej platformy. Cieľovou skupinou sú teda členovia folklórnych kolektívov, pedagógovia a v neposlednom rade aj verejnosť so záujmom o TLK.

Kvôli zrozumiteľnosti a bežnému zvyku v súboroch, môžeme hovoriť o tvorbe tréningov, avšak v našom prípade pôjde o nasnímanie a technické spracovanie majstrovského pedagogického procesu, bežne v zahraničí volaného „master class“. Dlhodobá vízia je vytvoriť a šíriť upravený digitálny záznam umožňujúci interaktivitu s používateľom, vo forme možnosti prekliknutia na analytické časti ponúknutých modelov, na zdrojový materiál, na doplnkové bonusy pre zvýšenie kvality tréningového procesu. Jednotlivé tréningy majú rôzne pedagogické ciele a formu. Od kondičných, cez vedomostnú výbavu, k rozvoju konkrétnych kľúčových tanečných kompetencií, motivačné a zábavné tréningy, metódu Tanečného domu, prípadne metodiky zamerané na laickú verejnosť a mládež s nižšou technickou náročnosťou. Kvalitou, premyslenou dramaturgiou a kooperáciou odborníkov môžeme vytvoriť ponuku, ktorá zaujme a bude mať pridanú hodnotu využitia aj po skončení aktuálnych epidemiologických súvislostí. Každý oslovený pedagóg zaznamená tréningové jednotky podľa vopred dohodnutého technického, didaktického a dramaturgického konceptu. Ten následne spracuje technický pracovník v spolupráci s pedagógom do finálneho výstupu. V technickom spracovaní je obsiahnutý triangulát strih, zvuk, farby – správny technický strih

záznamu s ohľadom na vizuálny komfort diváka, kvalitný zvukový výstup, zrozumiteľnosť pedagogického vedenia, doplnkový voice-over a podpora hudobného sprievodu, technický color grading. Pedagóg ponúkne ucelený proces od zahrievacej fázy, cez tréningové jednotky s konkrétnymi pedagogickými cieľmi, do fixačnej a uzatváracjej fázy tréningu. V rozsahu 70 až 90 minút. Aby takýto objem spĺňal požadované rámce, pedagóg musí natočiť oveľa viac materiálu. Bez možnosti priamej komunikácie s tanečníkmi, ktorá by pedagógovi v reálnej podobe dávala spätnú väzbu a vedomie o účinnosti pedagogického procesu. Takže ide o pomerne rozsiahly a náročný proces, odlišujúci sa od priameho interaktívneho online tréningu alebo tanečnej školy. Výsledný produkt bude zdieľaný do všetkých cieľových skupín. Zároveň budú mať pedagógovia nový didaktický nástroj, využiteľný v ktorejkoľvek fáze pedagogického procesu, teda aj pod skončení dištančných foriem vyučovania.

Projekt Tanec hrou – nové formy edukačných aktivít a interaktívneho vzdelávania v oblasti hudobno-tanečnej kultúry má priamy dosah na súčasnú edukačnú a folkloristickú prax. Prepojenie skúseností riešiteľských kolektívov projektov KEGA Katedry hudobnej kultúry Pedagogickej fakulty UMB, partnerov z VŠMU, UNIZA, UKF a ďalšími odborníkmi z praxe, umožní priblížiť sa k možnosti „blízkej budúcnosti“ v tvorbe elektronických platforiem a ich prepojenia. Cestou je sieťovanie akademického a vedeckého prostredia. Veríme v dlhodobú, vzájomne užitočnú spoluprácu akademických špičiek a umelecko-výchovnej praxe.

Zoznam použitej literatúry

MARCINOVÁ, Júlia. 2020. *Pamäťové inštitúcie ako pomoc pri výskume tradičného odievania*. Múzeum a Kultúrne centrum južného Zemplína v Trebišove, 2020. ISBN 978-80-973267-4-6.

MARIŠLER, Stanislav. 2012. Kľúčové schopnosti interpreta ľudového tanca. In. *Východiská a koncepcie hudobno-tanečnej pedagogiky v príprave interpreta ľudového tanca*. Banská Bystrica: KHK PF UMB, 2012. ISBN 978-80-557-0425-8.

MARIŠLER, Stanislav. 2015. Činitele vstupujúce do tvorby tanečného diela. In: *Zborník príspevkov Tanečný kongres - TANEC.SK 2015*, s. 117 – 121. Bratislava: VŠMU, 2016. ISBN 978-80-8195-005-6.

MARIŠLER, Stanislav. 2018. Požiadavky kladené na profesionálneho interpreta ľudového tanca. In: *Zborník príspevkov Tanečný kongres - TANEC.SK 2017*, s. 47 – 55. Bratislava: VŠMU, 2018. ISBN 978-80-8195-033-9.

URBAN, Martin. 2012. Rozvoj kompetencií tanečného interpreta ako umeleckej osobnosti. In. *Východiská a koncepcie hudobno-tanečnej pedagogiky v príprave interpreta ľudového tanca*. Banská Bystrica: KHK PF UMB, 2012. ISBN 978-80-557-0425-8.

URBAN, Martin. 2015. *Hra a tanec – iniciačné hry nielen pre tanečníkov*. Banská Bystrica: SOS BB, 2015. ISBN 978-80-972067-1-0.

URBAN, Martin. 2019. *Hra v tanci – špecifiká hudobno-tanečnej kultúry v krajskom prostredí*. Nadlak: Ivan Krasko, 2019. ISBN 978-973-107-147-3.

Vybrané osobnosti prezentujúce vojvodinský folklór na Slovensku

Júlia MARCINOVÁ

Abstrakt

Folklórne prejavy vojvodinských Slovákov nemajú v prostredí scénického folklorizmu na Slovensku dlhú históriu. Prezentácia a tvorba vychádzajúca z tejto kultúry sa v súčasnosti viaže predovšetkým k niekoľkým výrazným osobnostiam a kolektívom. Predchádzajúci článok uverejnený v čísle 1/2020 reflektoval historické reálie masívneho vysťahovalectva Slovákov na Dolnú zem a dôvody ich opätovného sťahovania na Slovensko v súčasnosti. Naň selektívne nadviažeme na osobnosti a kolektívy, ktoré vytvorili stabilné miesto a živnú pôdu pre scénické spracovanie vojvodinského folklóru na Slovensku.

Kľúčové slová: Vojvodinskí Slováci. Folklorizmus. Katarína Mosnáková-Bagľašová. Leonóra Súdiová. DUK Krajan-Vojvodina.

Abstract

The folklore display of Vojvodina Slovaks does not have a long history in the environment of scenic folklorism in Slovakia. The presentations and creations based on this culture are currently associated primarily with several prominent personalities and groups. The previous article published in issue 1/2020 reflected the historical realities of the massive emigration of Slovaks to the Lower Land and the reasons for their relocation to Slovakia at present. We will selectively follow the article to the personalities and groups, which have created a stable place and breeding ground for the scenic adaptation of Vojvodina folklore in Slovakia.

Keywords: Vojvodina Slovaks. Folklorism. Katarína Mosnáková-Bagľašová. Leonóra Súdiová. DUK Krajan-Vojvodina.

Úvod

Dejiny folklorizmu na Slovensku spadajú do medzivojnového obdobia, kedy začali vznikať prvé folklórne skupiny. Na ne od konca 2. svetovej vojny nadviazali folklórne súbory, ktoré sa dodnes venujú hudobným a tanečným tradíciám z rôznych regiónov Slovenska,

nevynímajúc kultúru z prostredia dolnozemsých Slovákov. Historické a kultúrne reálie z rôznych lokalít, v ktorých sa naši predkovia usídlili, sa stali predmetom výskum historikov, etnológov, lingvistov, pedagógov, umelcov či sociológov a podobne. V oblasti slovenského folklorizmu sa folklórnym špecifikám dolnozemsých Slovákov venovalo pomerne veľa priestoru, najmä z oblastí Maďarska a Rumunska. Vojvodina však ostávala relatívne v úzadí a nefigurovala ako námiet pre spracovanie hudobných či tanečných čísel folklórnych kolektívov na Slovensku. V súčasnosti sa výskum a scénické spracovanie folklórnych špecifik vojvodinských Slovákov centralizuje v dvoch mestách: v Banskej Bystrici a v Bratislave, v každom meste v iných podmienkach, s rozdielnou perspektívou a cieľmi. V žiadnom prípade však nie je tendenciou tohto článku upozorňovať na otázky a diskusie o autentickeosti a štylizácii spracovávaného materiálu. Článok konkretizuje osobnosti a kolektívy a dáva podnet na výskumy, ktoré by sa mohli v budúcnosti realizovať s témou synkretických činností vojvodinských Slovákov aktívnych na poli scénického folklorizmu na Slovensku.

Folklórne kolektívy vo Vojvodine

Rovnako, ako aj na Slovensku, vznikali folklórne súbory a skupiny preferujúce a dokumentujúce domáce tradície aj v Srbsku. Záujem o zachovávanie kultúrnych špecifik vojvodinských Slovákov vyústil do potreby združovania sa do kultúrnych spolkov a zakladania folklórnych kolektívov. Nie je cieľom ich na tomto mieste vymenovať a špecifikovať ich aktivity, no dôležité je vyzdvihnúť potrebu zdieľania a rozvíjania vlastnej kultúry a identity aj inštitucionálne. Spomeňme aspoň niektoré: Slovenské kultúrne centrum Pavla Jozefa Šafárika v Novom Sade založené v roku 1920 (vtedy pod názvom Československá beseda), v rovnakom roku vznikol v Aradáči Kultúrno-osvetový spolok Mladosť, Kultúrno-umelecký spolok Jánošík založený v obci Jánošík v roku 1953 a mnohé iné (Kultúrno-umelecké spolky 2020). Spolky vzájomne kooperujú, vytvárajú aktivity a sú nositeľmi kultúrnych tradícií. Zároveň sú v neustálom kontakte so Slovenskom a spoločne sa podieľajú na prehľbovaní možností zachovávanania kultúrneho dedičstva na území Vojvodiny. Podľa TASR v roku 2010 v Srbsku pôsobilo okolo 40 folklórnych kolektívov (TASR 2010). Ich činnosť je dlhodobo prezentovaná aj v rámci slovenských folklórnych festivalov a slávností.

Prezentovanie vojvodinských Slovákov na Slovensku

Na Slovensku sa kolektívom zahraničných Slovákov dlhodobo venuje zvýšená pozornosť. V rámci viacerých folklórnych slávností a festivalov sú implementáciou ich činnosti

vytvorené samostatné hlavné a sprievodné programy. So svojou viac ako 50 ročnou históriou za zmienku stojí pravidelná Krajanská nedeľa a Krajanský dvor v rámci Folklórnych slávností pod Poľanou v Detve. Krajanská nedeľa si rozhodne zaslúži zvýšenú pozornosť a analýzu jej vplyvu na prezentáciu krajanskej kultúry. Podľa viacerých zdrojov sa totiž stala okrem performačného a reprezentačného podujatia aj metodickým kontaktom s odborníkmi zo Slovenska. V príprave jej programov sa vystriedalo viacero významných osobností z etnologického a folkloristického prostredia. Hoci má cyklický charakter, vždy mali autori za cieľ priniesť divákovi, a nielen im, aj samotným spolkom, účinkujúcim krajanom, nové témy, respektíve nové formy stvárnenia. Tento program je výnimočný svojou prípravou. Spomeňme mená, ktoré sú medzi krajanmi veľmi cenené: Jaroslav Ševčík, Igor Kovačovič, Stanislav Dúžek, Ondrej Demo, Svetozár Švehlák, Ján Blaho, a neskorší Ševčíkovi spolupracovníci Martin Urban či Ľubomír Macek. Krajanská nedeľa poskytla umeleckú realizáciu aj mladšej suite, spomeňme Vladimíra Michalka, Katarínu Babčákovú, Tatianu Urbanovú a niekoľko ďalších v tíme spolupracovníkov. V poslednom období sa Krajanská nedeľa formuje pod vedením Vlastimila Fabišíka, ktorý aktívne vytvára priestor pre krajanské kolektívy aj v skanzene v Rožnově pod Radhoštěm na podujatí Rožnovská valaška¹. V rámci podujatia sú predstavené výsledky systematickej snahy o predstavenie kultúry zahraničných a najmä dolnozemskej Slovákov.

Tradície dolnozemskej Slovákov sú vnímané predovšetkým prostredníctvom festivalov a osobitných vystúpení najmä jednotlivcami, ktorí sa na profesionálnej alebo laickej úrovni zaujímajú o tradičnú ľudovú kultúru. Slovenky zo Srbska, ako osoby aktívne vo folklórnych kolektívoch vo Vojvodine, boli na Slovensku predstavené aj v rámci súťaže Miss folklór. Záujemcovia tak začali vnímať osobnosť Anny Zorňanovej, Andrei Lačokovej a Alisy Oravcovej. Avšak od 1. júna 2018 je s dolnozemskej kultúrou na dennej báze konfrontovaný aj divák v rámci vysielania verejnoprávnej televízie. Televízna stanica Folklorika od svojho vzniku prezentuje široký záber hudobnej, tanečnej, spevnej a zvykoslovnej kultúry nielen prostredníctvom jednotlivcov a kolektívov zo Slovenska, no vo zvýšenej miere sa orientuje na propagovanie folklórnych prejavov dolnozemskej kultúry. Okrem TV Folklorika sa tradície dolnozemskej Slovákov stretli so zvýšeným záujmom vďaka tvorcom televíznej show Zem spieva, ktorá v II. sérii v roku 2017 predstavila po prvýkrát aj spevnú kultúru vojvodinských Slovákov prostredníctvom Anny Berédiovej pochádzajúcej zo Selenče. Predstavili sa aj Meškárky z Aradáča, Dievčenská spevácka skupina Perla z Kovačice a Slovenský kultúrno-

¹ Uvedené údaje boli zosumarizované na základe poskytnutých informácií od Mgr. art. Martina Urbana, PhD.

osvetový spolok Detvan z Vojlovice. III. séria v roku 2020 už ponúkla oveľa pestrejší záber slovenskej kultúry zo zahraničia, pričom Srbsko reprezentovala Ľudová hudba Súdiovci (Selenča), Katarína Mosnáková-Bagľašová (Jánošík), Anna Zorňanová (Nový Sad) a tanečné súbory z Kovačice, Hložian a Báčskeho Petrovca.

Vybrané osobnosti a kolektívy prezentujúce kultúru vojvodinských Slovákov na Slovensku

V prostredí folklorizmu je kultúra vojvodinských Slovákov interpretovaná ako ďalší folklórny región Slovenska aj napriek tomu, že sa vyvíjala na území Srbska. Návrat vojvodinských Slovákov na Slovensko posilnil práve možnosť scénického spracovania ich folklóru a vytvoril symbiózu medzi nimi a odborníkmi na Slovensku. Živé prostredie pre výskumy a recipročné odovzdávanie skúseností sa vytvorilo na Univerzite Mateja Bela v Banskej Bystrici, kde pôsobí Metodické centrum pre zahraničných Slovákov. Okrem centra univerzita zastrešuje aj Univerzitný folklórny súbor Mladosť, ktorý sa ako jediný zo slovenských folklórnych kolektívov začal venovať spracovávaniu práve vojvodinského folklóru. Tu je potrebné vyzdvihnúť osobnosť pedagóga, choreografa, režiséra a umeleckého vedúceho UFS Mladosť Martina Urbana. V súbore vytvoril podmienky na interpretáciu vojvodinského folklóru aj vďaka tomu, že vo výskumnej a tvorivej činnosti spolupracuje priamo s vojvodinskými Slovákami žijúcimi doma, ale aj na Slovensku. Vďaka jeho výskumným aktivitám sa UFS Mladosť stal prvým súborom interpretujúcim folklór vojvodinských Slovákov v celistvom programe: *„Pri výskume v jednotlivých prostrediach sme sa dostali do vnútra komunit a vnímali nielen ako fungujú vzťahy a systémy, ale aj charakter prostredia a determinanty, v ktorých sa súčasná kultúra vyvíjala. K pochopeniu a neskoršiemu stvárneniu na javisku je znalosť pozadia a súvislostí predvádzaných fenoménov pomerne zásadná. Základný výskum je preto pre nás nielen zdrojom poznania, ale aj prípravou na aplikačnú časť spolupráce s krajanmi“* (Urban 2019, s. 48). Súboru Mladosť a jeho činnosti sa budeme analytickejšie venovať v inom príspevku.

Svoju pozornosť na tomto mieste upriamime predovšetkým na dve výrazné osobnosti a jeden kolektív, ktorí sa aktívne zameriavajú na pozdvihnutie vedomia o dolnozemskej kultúre na Slovensku a zastávajú významné miesto vo výskumnej, pedagogickej a interpretačnej činnosti. Súčasne sú tieto osobnosti známe aj mediálne prostredníctvom už spomenutých programov verejnoprávnych televízií. Katarína Mosnáková-Bagľašová žije v súčasnosti v Očovej a pracuje v Stredoslovenskom osvetovom stredisku v Banskej Bystrici, predtým

pracovala v Metodickom centre pre zahraničných Slovákov Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, aj v Ústave pre kultúru vojvodinských Slovákov v Novom Sade. Okrem literárnej tvorby sa dlhodobo zaoberá výskumom tanečného, hudobného, spevného a dramatického materiálu vojvodinských Slovákov s primárnym zameraním na detský hudobný materiál. Okrem prínosu v oblasti pedagogiky v domácom prostredí Srbska sa venuje pedagogickej činnosti a prezentácii hudobno-spevnej kultúry dolnozemských Slovákov na Slovensku a edukačnej činnosti u detí. Je autorkou kníh, ktoré sa venujú tradičnej ľudovej kultúre vojvodinských Slovákov (napr. Detstvo našich predkov, Enike benike krikel bé – detský folklór Slovákov v Srbsku, na základe ktorých čerpajú námety početné vojvodinské detské súbory, ale choreografiu si vytvoril aj DFS Matičiarik z Banskej Bystrice). Zároveň je členkou redakcie časopisu pre deti Zornička a taktiež Národného kalendára a Slovenského svetového kalendára, ktoré vychádzajú v Báčskom Petrovci. Jej profesionálnou orientáciou je predovšetkým krajanská problematika v širšom slova zmysle, čomu nasvedčuje aj projekt Slovenský svetový kalendár, kde zastáva funkciu redaktorky. Zároveň je sólistkou v UFS Mladosť a spoluautorkou programu tohto súboru pod názvom Obrazy z Dolnej zeme. V oblasti folklóru sa venuje interpretácii vojvodinských ľudových piesní, tancov, zároveň pôsobí ako režisérka, choreografka a umelecká vedúca speváckych skupín².

Rovnako dôležitú funkciu zastáva v tejto pozícii Leonóra Súdiová, ktorá sa od počiatkov svojho štúdia na Katedre hudobnej kultúry UMB v Banskej Bystrici intenzívne venuje edukačnej činnosti dolnozemskej kultúry vo folkloristickom prostredí Banskej Bystrice. Ako píše vo svojej práci, „....slovenské detské ľudové piesne z Vojvodiny sa vo výchovno-vzdelávacom procese na primárnom stupni na Slovensku nevyužívajú. No ich potenciál je veľký z dôvodu príbuznosti jazyka a primeranej náročnosti daných piesní pre primárny stupeň z hľadiska melodiky, rytmu, textového obsahu a možnostiam využitia hudobno-pohybových aktivít“ (Sudi 2018, s. 21) Inovačný prístup jej činnosti preto spočíva v cielenej edukácii vojvodinského spevného a hudobného materiálu v prostredí Detského folklórneho súboru Matičiarik, v UFS Mladosť a v Ženskej speváckej skupine Selenčanky. Zastáva pozíciu pedagogičky na SZUŠ QuoVadis v Pliešovciach, ďalej huslistky, vedúcej detskej ľudovej hudby DFS Matičiarik a zároveň je iniciátorkou výskumných aktivít vojvodinskej kultúry. V Ľudovej hudbe UFS Mladosť zároveň ako huslista pôsobí aj jej brat Juraj Sudi³. Nejde však len o jednosmerné aktivity a priori zamerané na učenie sa a prijímanie vojvodinskej kultúry.

² Text o Mgr. Kataríne Mosnákovej-Bagľašovej bol zosumarizovaný na základe informácií, ktoré sama poskytla.

³ Sumarizované informácie boli poskytnuté od Mgr. Leonóry Súdiovej.

U všetkých spomenutých dolnozemsých Slovákov z Vojvodiny ide o recipročné edukačné aktivity. Pri nich dochádza k vzájomnému učeniu sa oboch slovenských kultúr, ktoré sa vyvíjali v rozdielnom prostredí, pričom vďaka ich príbuznosti, spoločnému pôvodu a ich prieniku vzniká možnosť na komparatívne výskumy vývoja nemotného, ale aj hmotného kultúrneho dedičstva. „Som rada, že som v Banskej Bystrici. Dá sa povedať, že som jednou nohou na Horehroní a jednou na Podpoľaní. Spoznávam mentalitu ľudí, spoznávam ich špecifický folklórny prejav, prírodu, ktorá ten folklórny prejav ovplyvňuje. Napríklad som nikdy nechápala, prečo Horehronci tak kričia, keď spievajú, až kým ma kamarát nevzal na lúku pri Šumiaci. Odviedol ma do stredu lúky a rozkázal, že mám kričať. Z každej strany, na ktorú som kričala, mi hora odpovedala. Potom sme si ešte zaspievali jednu pieseň (pravdaže dvojhlasne) a išli sme naspäť. Vtedy som to pochopila“ (Súdiová 2020).

Zľava: Juraj Súdii ml., Renata Súdiová, Emília Kováčová, Peter Pavlik, Katarína Mosnáková-Baglašová, Juraj Súdii st., Patrik Rago, Leonóra Súdiová, Juraj Zolňan Zvonko. **Autor**

fotografie: Ondrej Benka.

Keďže na Slovensku reflektujeme iba dva folklórne kolektívy, ktoré sa venujú spracovaniu vojvodinského folklóru Slovákov, predstavíme na tomto mieste jeden z nich – Dolnozemsý umelecký kolektív Krajan-Vojvodina z Bratislavy. Vedenie kolektívu aj jeho členovia sú

vojvodinskí Slováci, ktorí sa podobne, ako mnohí ďalší, rozhodli odísť na Slovensko. Kolektív, ktorý predtým pôsobil vo Vojvodine, našiel svoje uplatnenie aj na Slovensku. Spôsob prezentácie, scénickej tvorby a umeleckého stvárnenia tanečnej kultúry vychádza predovšetkým z ich empirických skúseností zažitých na základe pomenovania nositeľ/nositelia tradícií. V prenesenom slova význame je ich tvorba priamo úmerná s tvorbou dedinských folklórnych skupín, ktoré prezentujú kultúru tak, ako ju zažili alebo zdedili, obohatená o socionormatívny rozmer, ale vo vyššom umeleckom spracovaní.

Dolnozemský umelecký kolektív Krajana-Vojvodina (ďalej DUK Krajana-Vojvodina) začal svoju činnosť v Bratislave vyvíjať rokom 2018, od konca roka 2019 pracuje ako občianske združenie. Vznikol na podnet študentov vysokých škôl v Bratislave (vojvodinských Slovákov), ktorí do roku 2015 pôsobili v Slovenskom umeleckom súbore Krajana-Vojvodina v Srbsku. Ide o študentov, ktorí rovnako, ako mnohí iní, odišli z územia Vojvodiny kvôli negatívnej spoločensko-ekonomickej situácii. Srbskú vetvu súboru viedla v tom roku Michaela Čiliak, absolventka VŠMU v odbore Didaktika ľudového tanca. V DUK Krajana-Vojvodina v Bratislave zastáva pozíciu tanečnej pedagogičky a umeleckej vedúcej. Vedúcim súboru ale zároveň choreografom a umeleckým korektorom na základe dlhoročných skúseností je Michal Čiliak. V kolektíve v súčasnosti pôsobí 35 až 40 aktívnych členov v troch zložkách: tanečnej, spevackej a hudobnej. Primárnym cieľom DUK Krajana-Vojvodina je spracovanie, zveľaďovanie a reprezentovanie folklóru vojvodinských Slovákov, no ako hovorí Michal Čiliak: *„kvôli rozšíreniu tanečných obzorov a vedomostí, nadobudnutiu technických schopností, zručností a tanečného kumštu svojich členov, ako aj priblíženiu rozmanitosti slovenského folklóru“* (Čiliak 2020), si do svojho repertoáru zaradili aj folklórne špecifiká iných regiónov Slovenska. V rámci prezentovania vojvodinského folklóru kolektív využíva kroje, ktoré sú dedičstvom generácií od vojvodinských Slovákov vrátane nových, vytvorených podľa starších originálov. Hudobný, spevný a najmä tanečný materiál spracovávaný v DUK Krajana-Vojvodina sa profiloval ešte na území Srbska. V tomto priestore spracovával viaceré témy, ktoré boli finalizované v tanečných choreografiách pod názvom napr. Verbunk, O koniaroch a pasení koní, Na ľudovej zábave a podobne. Podľa slov Michala Čiliaka, bol súbor v Srbsku *„založený s cieľom formovania síce amatérskeho ale reprezentačného tanečného a umeleckého telesa vojvodinských Slovákov, čo samozrejme vyžadovalo vyššiu umeleckú a technickú úroveň prednesu“* (Michal Čiliak, 2020). Cieľom ich súčasnej tvorby je posunúť folklórnu tvorbu vojvodinských Slovákov na vyššiu umeleckú úroveň a prenechať témy „autentického folklóru“ ľuďom a súborom pôsobiacich v domacom vojvodinskom prostredí. Naďalej však a priori čerpajú z tanečnej, hudobnej a spevnej tradície

vojvodinských Slovákov⁴. „Iniciatíva o založení a samotný začiatok umeleckej činnosti takéhoto združenia vojvodinských študentov na ich vlastnú iniciatívu má obrovský zmysel a najmä odkaz a poslanie. Hľadím na to a precitujem s veľkou pokorou a úctou k týmto mladým ľuďom, ktorí by za normálnych a prajných životných podmienok dnes boli v Srbsku. Vyjadriť sa jednoducho. Deti, študenti Slováci z Vojvodiny to tak cítili vo svojom vnútri a ja som ich iba podporil a ponúkol nápomocnú ruku. Toto je jasné znamenie a odkaz tak na Dolnú zem, ako aj sem na Slovensko, že nám chýba naša domovina, lebo sme ju nie svojou vôľou museli opustiť. Tým, že na Slovensku vznikol DUK Krajan-Vojvodina, vieme zaručiť a odkázať na čim Slovákom do Vojvodiny, že aj keď sme tu, nezabúdame kto sme a odkiaľ pochádzame a na strane druhej vieme sľúbiť, že sa budeme snažiť a každým dňom viac a viac budeme šíriť našu kultúru a informovať Slovákov žijúcich na Slovensku o tom, že aj my sme Slováci, ktorí si za takmer 300 rokov života mimo hraníc „rodnej hrudy“ dokázali zachovať rodnú materinskú reč, kultúru, zvyky a obyčaje a že sme na to veľmi hrdí... A preto, viesť takýto súbor na Slovensku pre mňa znamená strašne veľa, je to česť a je to veľká výzva pre všetkých nás a v neposlednom rade je to aj veľká zodpovednosť“ (Čiliak, 2020).

Členovia Dolnozemskeho umeleckého kolektívu Krajan-Vojvodina. Z archívu: DUK Krajan-Vojvodina.

⁴ Text o DUK Krajan-Vojvodina bol spracovaný na základe informácií poskytnutých od Michala Čiliaka.

Nevesta. Archív: DUK Krajan-Vojvodina.

Záver

Zdá sa, že folklórne špecifiká vojvodinských Slovákov si v scénickej podobe na Slovensku vytvárajú stabilné miesto. Krajanská kultúra je však vo všeobecnosti v rámci školského vzdelávacieho procesu prezentovaná nedostatočne, prípadne vôbec. Ako píše Michal Babiak: „Je pritom ale viac ako samozrejmé, že poznanie kultúry vojvodinských – ale aj ostatných zahraničných Slovákov – nie je len dlh, ktorý má prostredie materského štátu voči svojim národným enklávam, ale aj *conditio sine qua non* na poznanie vlastných dejín a vlastnej kultúry...“ (Babiak 2018, s. 128). Práve preto je potrebné jednotlivcom a kolektívom, ktorí sa rozhodli vojvodinskú kultúru skúmať, analyzovať a interpretovať, priznať zásluhy a vyjadriť nádej, že v týchto aktivitách budú pokračovať naďalej. Na Slovensku žije v diaspórach každoročne viac a viac krajanov z Vojvodiny a mnohí sa aktívne zapájajú do života spoločnosti, do rozvoja kultúrneho spoločenstva a spolupracujú s odborníkmi, pedagógmi,

tanečníkmi či hudobníkmi na Slovensku. V špecifickom svete folklórnych kolektívov krejú svoje poznatky, empiriu do rôznych podôb umeleckých diel. Tie síce divákovi sprostredkujú zážitok – niekomu efemérny, niekomu nezabudnuteľný, no pre tvorcov je ukrytý za každým dielom celý súbor aktivít. To, čo je pre diváka jednorazovou percepciou, je pre tvorcov niekoľkomesačným alebo niekoľkoročným terénnym a archívnym výskumom. Tradície dolnozemskej, v tomto prípade vojvodinských Slovákov, rozhodne majú naďalej čo ponúknuť. Predstavili sme len niekoľkých súčasných interpretov, poukázali sme na tvorivé osobnosti, ktoré nám sprostredkovávajú časť krajskej kultúry. Zvyšovanie pozornosti smerom k osobnostiam a samotnej tvorbe vychádzajúcej z vojvodinskej kultúry, bude rozhodne prospešné a dôležité.

Zoznam použitej literatúry

BABIAK, Michal, 2018. Kultúrne dedičstvo vojvodinských Slovákov v kontexte slovenskej kultúry. In: *Muzeológia a kultúrne dedičstvo*. 2018, č. 2, s. 121-130. ISSN 1339-2204.

ČILIAK, Michal. 2020. *Osobný rozhovor*. Žilina, 2020.

Kultúrno-umelecké spolky. 2020. In: *Ústav pre kultúru vojvodinských Slovákov* [online]. 2020 [cit. 2020-04-22]. Dostupné na: <http://slovackizavod.org.rs/narodna-kultura/kulturno-umetnicka-drustva>

SUDI, Leonóra, 2018. *Detské piesne z Vojvodiny a ich využitie v primárnom stupni na Slovensku*: [ŠVOUČ]. Banská Bystrica: UMB, 2018.

SÚDIOVÁ, Leonóra, 2020. *Osobný rozhovor*. Žilina, 2020.

TASR, 2010. *Mladú generáciu Slovákov v zahraničí priťahuje najmä folklór* [online]. 06.03.2010 [cit. 2020-04-20]. Dostupné na: <https://slovensko.hnonline.sk/315865-mladu-generaciju-slovakov-v-zahranici-pritahuje-najma-folklor>

URBAN, Martin, 2019. *Hra v tanci. Špecifiká hudobno-tanečnej kultúry v krajskom prostredí*. Nadlak: Vydavateľstvo Ivan Krasko, 2019.

Ekologické inovácie a mediamatika v kontexte trvalo udržateľného rozvoja

Erika LOUČANOVÁ

Abstrakt

Nevyhnutnou súčasťou globálneho trhu je systematické riadenie inovácií v kontexte trvalo udržateľného rozvoja založenom na ekologických inováciách. Preto sa príspevok zaoberá ekologickými inováciami predstavujúcimi prostriedok realizácie trvalo udržateľného rozvoja a mediamatikou, ktorá predstavuje pre ne inšpirácie spájajúce umenie, dizajne a vedu. Príspevok v kontexte manažmentu inovácií poukazuje na dôležitosť integrácie ekologických inovácií do inovačného procesu založeného na interdisciplinárnych vzťahov pre úspech na trhu zohľadňujúc princípy modelov kruhovej ekonomiky.

Kľúčové slová: ekologické inovácie, mediamatika, trvalo udržateľný rozvoj.

Úvod

Inovačný manažment stratégiu trvalo udržateľného rozvoja implementuje prostredníctvom inovácií udržateľného využívania zdrojov a látok z prostredia, vrátane rastúceho významu socioekonomického prístupu ako súčasť difúzie ekologických inovácií na trhu. Okrem udržateľného využívania zdrojov sa zaoberá riešením problémov životného prostredia v snahe o rozvoj a zlepšenie kvality sociálnych podmienok a samotného prostredia prostredníctvom ekologických inovácií, ktoré by mali jednoznačným spôsobom zabezpečiť udržateľnosť životného prostredia a zároveň zabezpečiť samotný sociálno-ekonomický rozvoj (Kollár a Brokeš 2005). Ekologické inovácie potom predstavujú dôležitý dynamizujúci faktor a zároveň tvoria významný spojovací most medzi prítomnosťou a budúcnosťou každej firmy (Loučanová 2016).

Tento príspevok sa preto zaoberá ekologickými inováciami predstavujúcimi prostriedok realizácie trvalo udržateľného rozvoja a mediamatikou, ktorá predstavuje pre ne inšpirácie spájajúce umenie, dizajn a vedu.

Ekologické inovácie

Pod pojmom ekologické inovácie chápeme akékoľvek inovácie zamerané na výrazný a viditeľný pokrok smerom k cieľu udržateľného rozvoja, a to prostredníctvom znižovania

dopadov na životné prostredie, alebo dosiahnutia efektívnejšieho a zodpovednejšieho využitia prírodných zdrojov vrátane energií. Pomerne často sa používa definícia ekologických inovácií skupiny výskumníkov Maastrichtskej univerzity, podľa ktorých ekologická inovácia je produkcia, aplikácia alebo využívanie tovarov, služieb, výrobných procesov, organizačných štruktúr, manažérskych alebo podnikateľských modelov, ktoré sú nové pre firmu alebo užívateľov, a ktorých výsledky smerujú k zníženiu environmentálnych rizík, znečistenia a negatívnych dopadov využívania zdrojov v porovnaní s existujúcimi alternatívami (Arundel a Kemp 2009).

Mechanizmy ekoinovácií predstavujú metódy, ktoré sa uplatňujú v ekoinovačných cieľoch. Medzi základné štyri metódy patria:

- modifikácia,
- redizajn,
- alternatívy (alebo substitúcie),
- vytvorenie úplne nového produktu, procesu, organizácie alebo inštitúcie.

Dopadmi ekoinovácií sa chápu vplyvy na životné prostredie a sú výsledkom vzájomnej interakcie ekoinovačných cieľov a mechanizmov v určitom sociálno-technologickom prostredí (OECD 2009).

Mediamatika

Mediamatika je hraničná, humanitne orientovaná vedná disciplína, zaoberajúca sa skúmaním základných kategórií, zákonitostí komunikácie i dôsledkov konvergencie telekomunikačných technológií, informatiky, elektronických médií a počítačových sietí (napr. Internetu) na intrapersonálne i interpersonálne, spoločenské i multikulturálne formy komunikácie, pracuje so všetkými formami informácie – textovou, vizuálnou, multimediálnou, sociálnou, interaktívnou a prináša najnovšie poznatky z oblasti digitalizácie informačných obsahov (Mediamatika 2020).

Dôraz sa kladie najmä na:

- humánne aspekty – objasnenie komunikačnej gramotnosti a schopnosti komunikovať jednotlivca i skupín; výskum nových foriem komunikácie a práce s informáciami, objasnenie princípov ekonomizácie, zvýšenia atraktivity a efektivity interakcií, komunikačné štýly, ich funkcia a účel, štandardy a pod.,
- teoreticko-metodologické aspekty – filozofické otázky, interdisciplinárne vzťahy a súvislosti mediamatiky – technické, prírodné, matematické, humanitné vedy, kultúra, umenie a pod. Analýza aktuálneho stavu, naznačenie vývojových procesov, trendov v

ľudskej civilizácií, pozitívne i negatívne dôsledky v individuálnom, skupinovom a spoločenskom živote (multikultúra, globalizácia a i.),

- technologické aspekty – vývojové trendy v oblasti informačno-komunikačných technológií, využitie v praxi, napr. v oblasti informačnej vedy, žurnalistiky, v tvorbe multimediálnych diel, a všeobecne v oblasti výchovy a vzdelávania, v ekonomickej, obchodnej a výrobnjej praxi, turistike, reklame, architektúre, medicíne, umení, v hobby aktivitách,
- aspekty masovej komunikácie – podstata, štruktúra a sprostredkovanie komunikácie novými masmédiami, komunikačné správanie, rozsah komunikácie, proces oznamovania významov, symbolov, informácií, ich hodnotenie, vyvolávanie určitých reakcií, podnecovanie správania a pod.,
- obchodné aspekty – výskum zmien v hodnotovom systéme, hodnotový reťazec, elektronické obchodovanie a pod.,
- legislatívne aspekty – autorské práva, vytváranie legislatívneho rámca pre nové formy komunikácie a regulácie prostredia, ochrana súkromia a pod. (Mediamatika 2020).

Ekologické inovácie a mediamatika v kontexte trvalo udržateľného rozvoja

Európska komisia v rámci koncepcie trvalo udržateľného rozvoja podporuje prechod, všetkých členských krajín z lineárneho hospodárstva, predstavujúceho koncepciu od „kolísky po hrob“ (výroba a likvidácia), na obehové hospodárstvo založené na koncepcii z „kolísky do kolísky“ (McDonough a Braungart 2002).

Obehové hospodárstvo ponúka príležitosť znovuobjaviť naše európske hospodárstvo a urobiť ho udržateľnejším a konkurencieschopnejším. To prinesie výhody európskym podnikom, priemyselným odvetviám aj občanom (European commission, 2015). V rámci obehového hospodárstva sa otvárajú nové príležitosti, ako sú: udržateľné budovy, „zelené pracovné miesta“ a vytvorenie „Zeleného akčného plánu“ pre malé a stredné podniky, ktorý upozorňuje všetky členské štáty prechod k obehovému hospodárstvu. Obehové hospodárstvo, nazývané aj pojmom cirkulárna ekonomika alebo kruhová ekonomika, definuje Európska komisia ako „minimalizáciu vzniku odpadu a čo najdlhšie udržanie hodnoty výrobkov, materiálov a zdrojov“ (Stegman et al. 2020; Arisi 2020).

Ako uvádza Darnadyová (2014) „kruhová ekonomika je vedeckou koncepciou modelu trvalo udržateľného rozvoja ekonomického hospodárstva. Je v podstate druhom ekologického

hospodárstva. Kruhovú ekonomiku je charakteristická uzatvoreným cyklom (closed-loop) toku materiálu a energie s prihliadnutím na prírodné a ľudské zdroje, vedu a technológie.”

Kruhovú ekonomiku predstavuje úsporu a efektívne využívanie obmedzených prírodných zdrojov, zefektívnenie výroby produktov za vysokej účinnosti a nízkej spotreby zdrojov a nízkej (v niektorých prípadoch dokonca nulovej) produkcie emisií. Súčasťou je prevencia a znižovanie produkcie odpadov a následne zdrojov znečisťujúcich látok až po recykláciu, keď sa zdroje vracajú späť do hospodárskeho cyklu, čo má stále naliehavejší praktický význam.

„Kruhovú ekonomiku je založená na troch princípoch „3R“ (Reduce – Reuse – Recycle), ktoré sú ekonomickým kódexom správania.

Princíp zníženia (Reduce) predstavuje orientáciu ekonomiky na vedecký a technologický pokrok a inovácie s cieľom zefektívniť využitie zdrojov pri čo najmenšom používaní suroviny a spotreby energie.

Princíp opakovaného použitia (Reuse) znamená požadovať výrobu výrobkov a obalových materiálov opakovaného použitia. Výrobcovia a konštruktéri by sa mali prioritne zameriavať na konštrukciu výrobkov odolných a opakovane použiteľných, čím sa predĺži ich životný cyklus alebo využívania takzvaných retro-inovácií.

Princíp recyklácie (Recycle) znamená po ukončení životnosti výrobkov a produktov tieto znovu použiť ako dostupné zdroje. Nevyhnutnosť vybudovať a podporovať rozvoj recyklačného priemyslu, ktorý prinavráti odpad a šrot (generované medziprodukty, suroviny a ďalšie materiály) do výrobného procesu alebo iného použitia.

Koncepcia modelu „3R“ následne bola rozšírená na model „6R“ zohľadňujúci rovnako vplyv produktu na životné prostredie a udržateľnosť (reduce, reuse, recycle, rethink, refuse, repair). Nadstavbou pôvodného modelu „3R“ premyslieť a naplánovať, odmietat a opravovať.

Premyslieť (rethink) a naplánovať možnosti vývoja a riešenia daného problému s čo najnižšími dôsledkami na životné prostredie.

Odmietat resp. neakceptovať aktivity (refuse), ktoré nie sú najvhodnejšou možnosťou pre životné prostredie, t.j. napríklad zváženie použitia balenia, ktoré nie je potrebné.

Vyrábať produkty (repair), ktoré sú ľahko opraviťelné, a tak predlžujú jeho životnosť.

Od uvedených aspektov sa následne odvíja aj zelený dizajn ekologických inovácií, ktorý zahŕňa rad dizajnových odborov postavených na ekológii, priaznivých pre trvalo udržateľný rozvoj. Výsledkom postupov v oblasti materiálov a výrobných postupov neznečisťujúcich životné

prostredie - ako napríklad netoxické alternatívne výroby - je riešenie celého životného cyklu výrobku od jeho návrhu až po ukončenie jeho životnosti, recykláciu, opakované využitie, prípadne likvidáciu bez negatívneho vplyvu na životné prostredie (Loučanová 2017).

Interdisciplinárne vzťahy v rámci inovačného procesu ekologických inovácií predstavujú potom súvislosti teoreticko-metodických a ďalších aspektov mediamatiky z pohľadu filozofických otázok, technických, prírodných, matematických a humanitných vied, ako aj kultúry a umenia. Analýzy súčasného stavu naznačujú vývojové procesy a trendy v ľudskej civilizácii, ako aj pozitívne i negatívne dôsledky v spoločnosti ako takej, či už z pohľadu multikultúrneho pohľadu alebo globalizácie. Mediamatika je založená na troch pilieroch: kreativite, kritickom myslení a zvládnutí informačno – komunikačných technológií. V kontexte trvalo udržateľného rozvoja mediamatika pre ekologické inovácie potom predstavuje hľadanie inšpirácie pre nový vývoj a výskum inovácií. Predstavuje spájanie umenia, dizajnu a vedy v rámci inovačného procesu a tvorby samotných inovácií. Mediamatika v rámci inovačného procesu vyzýva zmysly a zaoberá sa vnímaním jednotlivých komponentov vstupujúcich do inovačného procesu nekonvenčným spôsobom. Mediamatika predstavuje v rámci inovačného manažmentu „živé laboratórium“ produkujúce inšpirácie pre inovácie, ktoré môžu prispieť k trvalo udržateľnému rozvoju (Arisi 2020; ÚM, FSES, UK 2020).

Príklady z praxe: ekologických inovácií predstavujúce interdisciplinárne vzťahy predstavujúce súvislosti teoreticko-metodických a ďalších aspektov mediamatiky

Amsterdam Mediamatic – laboratórium pre udržateľnosť, ktorý bol vytvorený v roku 1983, sa venuje štúdiu inovatívnych spôsobov, ako napríklad s Myceliou funghi ako izolačným materiálom. Mycélium je vegetatívna časť huby alebo hubovej bakteriálnej kolónie, ktorá sa skladá z množstva rozvetvených, vláknitých hýf. Množstvo hýf sa niekedy nazýva shiro, najmä v hubách víly. Plesňové kolónie zložené z mycélia sa nachádzajú v pôde a na pôde a v mnohých ďalších substrátoch (Mycelium 2021). Ďalší príklad, na ktorom pracujú je zbieranie moču z verejných toaliet na použitie v mestskom záhradníctve (Arisi 2020).

V laboratóriu Green Living Lab využívajú teplo z organického kompostu na zahriatie podlahy pomocou „biomeliera“, viď obrázok 1. Biomelier je veľká hromada drevnej štiepky s vodnou fajkou umiestnenou v strede. Baktérie produkujú teplo počas procesu kompostovania a toto teplo je zachytávané vodou vo vodnom potrubí. Táto teplá voda cirkuluje cez biomelier a môže byť transportovaná do výmenníka tepla (warmtewisselaar) alebo použitá priamo na

vykurovanie priestoru. Biomelier sa môže použiť aj na ohrev vody pre sprchy a na pranie odevov (Green Living Lab 2020; Arisi 2020).

Obrázok 1 Biomelier (Arisi 2020)

Záver

Ekologické inovácie vo svojej podstate predstavujú výber vhodných materiálov, procesov a distribučných metód, ktoré používame s menšou spotrebou energie, s nižšou spotrebou prírodných zdrojov a komplexne s nižšou záťažou na životné prostredie. V súčasnosti ekologické inovácie predstavujú pre podniky, nielen nástroj pre podporu a rozvoj trvalo udržateľného rozvoja, ale aj nástroj konkurencieschopnosti. Preto je nevyhnutné realizovať ich na princípe interdisciplinárnych vzťahov predstavujúcich súvislosti teoreticko-metodických a ďalších aspektov mediamatiky, ktorá v kontexte trvalo udržateľného rozvoja, pre ekologické inovácie predstavuje hľadanie inšpirácie pre nový vývoj a výskum inovácií spájajúci umenie, dizajn, technické, prírodné, matematické a humanitné vedy.

Podakovanie

Autorka ďakuje agentúre VEGA MŠ SR za finančnú podporu pri riešení projektu 1/0674/19 “Návrh modelu implementácie ekologických inovácií do inovačného procesu podnikateľských

subjektov na Slovensku pre zvýšenie ich výkonnosti” v rámci ktorého vznikol prezentovaný príspevok.

Zoznam použitej literatúry

ARISI, B. M. 2020. *Circular bioeconomy from waste to resource: 7Rs innovative practices in Amsterdam*. Technologie" die nog in de kinderschoenen staan". ILUMINURAS, 2020, 21.55.

ARUNDEL, A. a R. KEMP. 2009. *Measuring eco-innovation. (Working Paper Series)*. United Nations University – Maastricht Economic and social Research and training centre on Innovation and Technology.

DARNADYOVÁ, A. 2014. *Kruhová ekonomika*. [online]. odpady-porta.sk, 2014 [cit. 23.11.2017]. Dostupné na internete: <http://www.odpady-portal.sk/Dokument/102210/kruhova-ekonomika-circular-economy.aspx>

EUROPEAN COMMISSION. 2015. *Circular Economy: closing the loop. An ambitious EU Circular Economy Package*. [online]. 2015 [cit. 20.10.2020]. Dostupné na internete: https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/circular-economy-factsheet-general_en.pdf

GREEN LIVING LAB, 2020. *The biomeiler: harnessing heat from compost*. [online]. 2020 [cit. 20.10.2020]. Dostupné na internete: <http://greenlivinglab.org/our-programmes/programme-lab/heat-from-compost-introducing-the-biomeiler/>

KOLLÁR, V. a P. BROKEŠ. 2005. *Environmentálny manažment*, Bratislava: SPRINT, 2005. 327 s. ISBN 80- 89085- 37- 7.

LOUČANOVÁ, E. 2016. *Inovačné analýzy a stratégie*, Zvolen: Technical University in Zvolen, 2016. ISBN 9788002282994.

LOUČANOVÁ, E. 2016. Stratégie environmentálne orientovanej produktovej politiky inovácií vo vzťahu eko-inovácií a biomimikry. In: *Posterus*. ISSN 1338-0087, 2016, roč. 9, č. 2.

LOUČANOVÁ, E. 2017. Ekologické inovácie. In: *Trendy a inovatívne prístupy v podnikových procesoch : 20. medzinárodná vedecká konferencia* [elektronický zdroj]. - Košice: Technická univerzita v Košiciach, 2017. ISBN 978-80-553-2856-0, [5] s.

MCDONOUGH, W. a M. BRAUNGART, M. 2002. *Cradle to Cradle: Remaking the Way We Make Things*. New York: North Point Press.

Mediamatika, 2020 [online]. 2020 [cit. 20.11.2020]. Dostupné na internete:

<https://sk.wikipedia.org/wiki/Mediamatika>

Mycelium, 2021 [online]. 2021 [cit. 20.11.2020]. Dostupné na internete:

<https://en.wikipedia.org/wiki/Mycelium>

OECD. 2009. *Sustainable Manufacturing and Eco-Innovation Framework, Practices and Measurement*, 2009. [online]. OECD: Paris. [cit. 2019-01-09]

<http://www.oecd.org/sti/innovationinsciencetechnologyandindustry/43423689.pdf>.

STEGMAN, P., LONDON, M. a M. JUNGINGER, 2020. *The circular bioeconomy: Its elements and role in European bioeconomy clusters*. Resources, Conservation & Recycling: X, v. 6, May.

ÚM, FSES, UK. 2020. *Mediamatika* [online]. 2020 [cit. 20.11.2020]. Dostupné na internete:

<https://mediamatika.sk/>

Kontakt na autora:

Ing. Erika Loučanová, PhD.

Katedra marketingu, obchodu a svetového lesníctva

Drevárska fakulta Technickej univerzity vo Zvolene

T. G. Masaryka 24, 960 01 Zvolen

e-mail: loucanova@tuzvo.sk

ContentFruiter: Unikátny obsah zaručí úspech v online priestore

(Správa z podujatia)

Matej SOMR

Dňa 9. decembra 2020 sa pre študentov druhého ročníka bakalárskeho stupňa na Katedre mediamatiky a kultúrneho dedičstva (ďalej len KMKD) na Fakulte humanitných vied Žilinskej univerzity uskutočnila online prednáška zameraná na content marketing. Pozvanie prijali členovia z marketingovej agentúry ContentFruiter, ktorí počas dvoch hodín odprezentovali bohaté skúsenosti priamo z praxe.

V rámci predmetu Mediálny ateliér si počas zimného semestra v akademickom roku 2020/2021 mohli študenti obohatiť svoje znalosti aj o metódy využívané v praktickej rovine. K celému vyučovaciemu procesu dopomohli práve zamestnanci agentúry ContentFruiter – **Patrik Vavrovič** (Managing Director & Co-Founder ContentFruiter) a **Ľudmila Murgašová** (Content Distribution Manager). Tí prijali pozvanie i návrh od Dr. Veroniky Murgašovej a doktoranda Mateja Somra z KMKD pripraviť pre študentov prednášku.

Ako na hlavný bod prednášajúci poukázali na dôležitosť práce s online obsahom a jeho starostlivosti na webových stránkach. Môže ho tvoriť textová, obrazová, zvuková či audiovizuálna zložka. Pokiaľ sú dôkladne spracované patričným spôsobom do vhodnej formy, vytvárajú perspektívne prostredie, ktoré je schopné priniesť značke, spoločnosti alebo akejkolvek inštitúcii obrovský úspech.

Patrik Vavrovič počas svojej rozpravy priniesol zaujímavé fakty v spojitosti s prácou ich content marketingovej agentúry. Študenti mali možnosť bližšie spoznať organizačnú štruktúru, ako aj lepšie pochopiť výrobný a distribučný proces. Okrem teoretických poznatkov boli prezentované konkrétne ukážky z dielne ContentFruiter. Ľudmila Murgašová prezradila, akými formami je potrebné distribuovať obsah k finálnemu konzumentovi. Pretože pokiaľ máme obsah, ale nemáme svoje publikum, obsah sa stáva nevyužitým a bezcenným. Ďalej kládla dôraz na potenciál sociálnych sietí pri šírení obsahu v online priestore, ale aj na to, že i v súčasnej dobe netreba zabúdať na správne nastavenie i formu email marketingu.

Po hodinovej prednáške nastal priestor na diskusiu, kde študenti mali príležitosť klásť zvedavé otázky na konkrétnejšie veci týkajúce sa problematiky content marketingu. Záujem o tento druh prednášky svedčil práve v počte otázok a bohatej diskusii, ktorá trvala vyše ďalšej hodiny. Študentov zaujímali predovšetkým ďalšie činnosti content marketingovej agentúry ContentFruiter, ich cieľov do budúcnosti a aj to, čo by odporúčali potenciálnym záujemcom

pracovať v tejto sfére. Fascinujúce boli aj otázky týkajúce sa priamo konkrétnych príkladov z praxe, respektíve porovnávaní použitých nástrojov pri tvorbe či analýze obsahu webových stránok.

Na záver prednášky a diskusného bloku poznamenali Vavrovič a Murgašová, že táto prednáška bola pre nich príjemným zážitkom aj vďaka obrovskému záujmu o danú oblasť zo strany študentov KMKD. Zároveň dodali, že sú otvorení ďalšej spolupráce medzi ContentFruiter a katedrou.

Agentúra ContentFruiter sa špecializuje na content marketing pre B2C a B2B zameraný na dlhodobé zvyšovanie konverzií, predaja a budovanie brandu. Poskytuje profesionálne služby funkčného content marketingu potrebný pre budovanie vzťahov so zákazníkmi a dlhodobú podporu predaja. Ide o full-service agentúru zameranú na content marketing disponujúca vlastnými prípadovými štúdiami. Ich hlavný zámer spočíva v budovaní informačných lídrov v konkrétnych odvetviach.

Mediálny ateliér je jeden z povinne voliteľných predmetov pre študentov druhého ročníka bakalárskeho stupňa KMKD. Ponúka analyzujúci pohľad na širokospektrálnu mediálnu sféru s akcentom na textovú zložku novinárskych a nenovinárskych prejavov v kontexte nastupujúceho marketingu (predovšetkým public relations a reklama). Študenti sa oboznamujú s nastupujúcimi trendmi v oblasti mediálnej komunikácie s dôrazom na kritický prístup a analyzujúci pohľad na médiá. Hlavné zásady mediálnej komunikácie a marketingovej propagácie s dôrazom na rôzne typy médií, faktory ovplyvňujúce komunikáciu v médiách a s médiami. Čaká ich praktická práca s textom a vlastná kreatívna tvorba.

Ich úlohou je zostaviť si pracovný tím a fiktívnu reklamnú agentúru, ktorá má navrhnúť stratégiu s cieľom poskytnúť vhodnú formu propagácie reálnym spoločnostiam alebo občianskym združeniam. Každý tím komunikuje so zástupcami z konkrétnych firiem. Okrem hodnotenia vyučujúceho, príslušnej komisie, pred ktorou na konci semestra obhajujú svoje projekty, ich hodnotia priradené organizácie.

Obrazová príloha:

<https://contentfruiter.sk>

Mediálny ateliér (09.12.2020)

01:09:03

Požiadajte o ovládanie

CONTENT MARKETING
JE ZÁVÄZOK,
NIE KAMPAŇ

Patrik Vavrovič

Účastníci

Zadajte meno

Prezentujúci (3)

Stličiť všetko

Matej Somr
Organizátor

LM Ľudmila Murgašová
Mimo vašej organizácie

PV Patrik Vavrovič
Mimo vašej organizácie

Účastníci (24)

Adriána Stuchlíková

BP Barbora Potančoková

CH Claudia Halgašová

DM Dávid Mučka

DP Denis Páleník

+21

Ľudmila Murgašová

Patrik Vavrovič

NF

Natália Fašanoková

Mediálny ateliér (09.12.2020)

23:43

Požiadajte o ovládanie

Source: Shutterstock, an image of Steve Pardo, credited for copyright's maintenance to focus on potential future through advertisement. They provide content, not free for the New York Times.

<https://www.nytimes.com/2015/02/20/business/media/answer-customer-questions.html>

Patrik Vavrovič

Účastníci

Zadajte meno

Mimo vašej organizácie

Účastníci (24)

Adriána Stuchlíková

BP Barbora Potančoková

CH Claudia Halgašová

DM Dávid Mučka

DP Denis Páleník

Eva Matejčíková

JM Jakub Michalech

Jitka Steinbach

KJ Katarína Jelínková

+21

Ľudmila Murgašová

Patrik Vavrovič

NF

Natália Fašanoková

Mediálny ateliér (09.12.2020)

20:02

Požiadat' o ovládanie

Účastníci

Zadajte meno

Mimo vašej organizácie

Účastníci (24)

- Adriána Stuchlíková
- Barbora Potančoková
- Claudia Halgašová
- Dávid Mučka
- Denis Páleník
- Eva Matejčíková
- Jakub Michalech
- Jitka Steinbach
- Katarína Jelínková

WHAT IF EVERYTHING YOU KNOW ABOUT **MARKETING** IS ACTUALLY **HOLDING YOU BACK?**

Killing Marketing: How Innovative Businesses Are Turning Marketing Cost Into Profit

Joe Pulizzi (zakladateľ Content Marketing Institute)

Patrik Vavrovič

+21

Ludmila Murgašová

Patrik Vavrovič

Natália Fašanoková

Mediálny ateliér (09.12.2020)

33:34

Požiadat' o ovládanie

Účastníci

Zadajte meno

Mimo vašej organizácie

Účastníci (24)

- Adriána Stuchlíková
- Barbora Potančoková
- Claudia Halgašová
- Dávid Mučka
- Denis Páleník
- Eva Matejčíková
- Jakub Michalech
- Jitka Steinbach
- Katarína Jelínková

River Pools & Spas Blog

A Complete Review of ecoFINISH for Swimming Pools

A Massive Review of Swimming Pool Contractors and Installers in Virginia

Go to & Compare

Product & Solutions

Installation

Patrik Vavrovič

+21

Ludmila Murgašová

Patrik Vavrovič

Natália Fašanoková

Mediálny ateliér (09.12.2020)

37:09 Požiadat o ovládanie

contentfruiter
growing content for success

ŠPECIALIZUJEME SA NA FUNKČNÝ CONTENT MARKETING

FULL SERVICE CONTENT MARKETING OD ROKU 2015

PRVÁ CONTENT MARKETINGOVÁ AGENTÚRA NA SLOVENSKU

OD ROKU 2017 PÔSOBIENIE AJ V ČESKEJ REPUBLIKE

PRÍPADOVÉ ŠTÚDIE A VÝSLEDKY Z SK/CZ CONTENT MARKETING

OCENENIA ZO SÚŤAŽÍ FÉNIX CONTENT MARKETING A ZLATÝ ŠTRÉDNÍK

AJ TÝMTO ZNAČKÁM PRINÁŠAME OVOCIE:

TERRAN, VIESMANN, ONAV, TMR, OSIVO, VELUX, PODRAVKA, VINA KALOCHE, SCONT, NABYTOK, Polygrafické centrum, HELIOS, GLS, legrand, SCAN quit, inSPORTline, HARMONY, PROPECO

Patrik Vavrovič

Účastníci

Zadajte meno

Mimo vašej organizácie

Účastníci (24)

Adriána Stuchlíková

BP Barbora Potančoková

CH Claudia Halgašová

DM Dávid Mučka

DP Denis Páleník

Eva Matejčíková

JM Jakub Michalech

Jitka Steinbach

KJ Katarína Jelínková

+21

Ludmila Murgašová

Patrik Vavrovič

Natália Fašanoková

Mediálny ateliér (09.12.2020)

42:49 Požiadat o ovládanie

ČLÁNKY

Vtáky potrebujú búdky na hniezdenie. Viete, ako majú vyzerať?

Vysoké tatry Turistické trasy vhodné pre najmenších

Aké strechy sa budú stavať v blízkej budúcnosti?

NÁSTENNÉ DEKORÁCIE SE HODÍ DO KAŽDEJ MIESTNOSTI

Smart zariadenia postavia domácnosti miláčikov

Patrik Vavrovič

Účastníci

Zadajte meno

Mimo vašej organizácie

Účastníci (24)

Adriána Stuchlíková

BP Barbora Potančoková

CH Claudia Halgašová

DM Dávid Mučka

DP Denis Páleník

Eva Matejčíková

JM Jakub Michalech

Jitka Steinbach

KJ Katarína Jelínková

+21

Ludmila Murgašová

Patrik Vavrovič

Natália Fašanoková

Mediálny ateliér (09.12.2020)

48:25

Požiadat' o ovládanie

Účastníci

Zadajte meno

Mimo vašej organizácie

Účastníci (24)

- Adriána Stuchlíková
- Barbora Potančoková
- Claudia Halgašová
- Dávid Mučka
- Denis Páleník
- Eva Matejčíková
- Jakub Michalech
- Jitka Steinbach
- Katarína Jelínková

SOCIÁLNE SIEŤE

Šírenie článkov

Edukačné príspevky

Odlahčujúce príspevky

Súťaž

Cieľová stránka

Interaktívne

Patrik Vavrovič

+21

Ludmila Murgašová

Patrik Vavrovič

Natália Fašanoková

NF

Mediálny ateliér (09.12.2020)

50:09

Požiadat' o ovládanie

Účastníci

Zadajte meno

Mimo vašej organizácie

Účastníci (24)

- Adriána Stuchlíková
- Barbora Potančoková
- Claudia Halgašová
- Dávid Mučka
- Denis Páleník
- Eva Matejčíková
- Jakub Michalech
- Jitka Steinbach
- Katarína Jelínková

EMAIL MARKETING

Príklad e-mailu

Príklad e-mailu

Príklad e-mailu

Patrik Vavrovič

+21

Ludmila Murgašová

Patrik Vavrovič

Natália Fašanoková

NF

Mediálny ateliér (09.12.2020) 41:22

Požiadat o ovládanie

CONTENT MARKETINGOVÝ PROCES

CONTENT MARKETINGOVÁ ANALÝZA A STRATÉGIA PRE KLIENTA

VYHODNOCOVANIE, OPTIMALIZÁCIA, REAGOVANIE, PRÍLEŽITOSTI

TVORBA UŽITOČNÉHO OBSAHU

ŠÍRENIE / DISTRIBÚCIA OBSAHU

Patrik Vavrovič

Účastníci

Zadajte meno

Mimo vašej organizácie

Účastníci (24)

- Adriána Stuchlíková
- Barbora Potančoková
- Claudia Halgašová
- Dávid Mučka
- Denis Páleník
- Eva Matejčíková
- Jakub Michalech
- Jitka Steinbach
- Katarína Jelínková

+21

Ludmila Murgašová

Patrik Vavrovič

Natália Fašanoková

Mediálny ateliér (09.12.2020) 58:54

Požiadat o ovládanie

ODMENA NAVIAZANÁ NA VÝKON

Výnosy - v porovnaní s Miera konverzie elektronického obchodu

1.1.2020 - 8.12.2020: Výnosy Miera konverzie elektronického obchodu

1.1.2019 - 8.12.2019: Výnosy Miera konverzie elektronického obchodu

Výnosy a miera konverzie

Výnosy: 81,83 % 247 428,44 € v. 136 075,93 €

Miera konverzie elektronického obchodu: 15,37 % 0,96 % v. 0,83 %

Transakcie: 61,17 % 2 034 v. 1 262

Príjem, hodnota objednávky: 12,82 % 121,65 € v. 197,83 €

Patrik Vavrovič

Účastníci

Zadajte meno

Prezentujúci (3)

Stličiť všetko

- Matej Somr Organizátor
- Ludmila Murgašová Mimo vašej organizácie
- Patrik Vavrovič Mimo vašej organizácie

Účastníci (24)

- Adriána Stuchlíková
- Barbora Potančoková
- Claudia Halgašová
- Dávid Mučka
- Denis Páleník

+21

Ludmila Murgašová

Patrik Vavrovič

Natália Fašanoková